

הרבי מלך המשיח לד"ר גלזמן:

החדר הזה הוא קודש קדשים

ד"ר מרדכי מנחם מענדל גלזמן, רופא מומחה למחלות לב מטורונטו, חושף לראשונה את קשריו עם הרבי מלך המשיח, ומספר על רגעים מרטיטים בשעות הראשונות לאחר האירוע בשמיני עצרת תשל"ח • כיום, ד"ר גלזמן חבר במועצת המנהלים של בית חב"ד ברובע מרכזי של טורונטו, בהנהלת השליח הרב נחמיה דייטש, והוא הזמינו להתוועדות ר"ח כסלו שנערכה בישיבת ליובאוויטש בטורונטו, שם חשף את הסיפור המלא • תודתנו להרב נחמיה דייטש ששלח לנו את תוכן הנאום על מנת לזכות בו את הרבים

רפואה. למרות שמאוד רציתי לשוחח בנושאים שונים, הייתה לי דרך-ארץ לרבי, והקשבתי לדבריו.

ההתמצאות של הרבי בענייני רפואה הדהימה אותי. הרבי דיבר והתעניין בהמצאות ומחקרים העדכניים ביותר, שרק זמן קצר קודם לכן פורסם אודותם במגזינים הרפואיים. הרבי התמצא בכל פרט שפורסם, ורצה לברר אצלי פרטים נוספים על המחקרים הללו. בשבילי זה היה דבר יוצא מגדר הרגיל, שהרי מדובר בצדיק הדור, ברבי, לא ברופא, ובכל זאת הוא מתמצא במחקרים האחרונים ברפואה.

אני לא כל כך מאמין לסיפורים הללו.

הוא הביט בי, ואמר: אתה יודע מה, אני רואה שאין לי ברירה – אני חייב לקחת אותך איתי לרבי, ואז תהיה מוכרח להודות בדברים הנפלאים שאני מספר לך.

**הביא לדפוס:
אברהם יעקבסון**

לאחר זמן קצר טסתי לניו-יורק. בזכות פרוטקציה מיוחדת הצלחתי להתקבל מיד ליחידות. רציתי לדבר עם הרבי על נושאים שונים, אולם הרבי ביקש שנשוחח בענייני

הכרות ראשונה עם הרבי

ההכרות שלי עם הרבי החלה בשנת תשכ"ב. אחד מידידי בטורונטו היה יהודי חשוב בשם ר' יהודה לייב מייזל. למעשה, הוא היה הרבה יותר מידיד; הוא היה כמו האפוטרופוס שלי. הוא היה מיווד עם אבי ר' נתן הכהן זכרוננו לברכה, ונוצר בינינו קשר מיוחד במינו. לעיתים קרובות היינו מדברים על נושאים שונים, ופעמים רבות התמקד נושא השיחה אודות הרבי מליובאוויטש.

סיפורי המיוחדים על הרבי, ריגשו אותי מאוד, אולם לפעמים חשבתי שהוא מגזים. פעם אמרתי לו ישירות: אני לא מבין את הסיפורים שלך על הרבי, או במילים אחרות:

לאחר דקה או שניים יצא מייזל מחדרו של הרבי והחל לרקוד בשמחה עצומה. ניסיתי לברר אצלו מה פשר השמחה המיוחדת, אך הוא המשיך לרקוע ברגליו בהתלהבות ולמלמל חצאי הברות שלא הצלחתי להבין מהם דבר. לרגע חשבתי שסוף סוף הוא אדם מבוגר ויכול להיות שקרה לו משהו...

ברכה שלא ניתנה

בפעם הבאה שהייתי בניו-יורק, זכיתי שוב להכנס לרבי ליחידות, בסיועו של הרב דוד שוחט שהשתדל עבורי אצל המזכיר הרב חודקוב. רציתי לדבר עם הרבי אודות בעלה של אחותי, שחלה במחלה הידועה. מכיוון שאבי נפטר כשהייתי צעיר, הייתה לי אחותי הגדולה כמו אמא, וגיסי היה לי כמו אבא. העובדה שהוא חולה במחלה, כאבה לי מאוד, ורציתי לקבל עבורו ברכה מהרבי.

לצערי, הרבי סירב לדבר על הנושא הזה. בחכמה רבה העביר הרבי את השיחה לנושאים שונים, החל מיהדות וכלה ברפואה, ורק על הנושא הזה סירב לשוחח. לאחר מכן הבנתי שהגזירה כבר נגזרה, ואי אפשר לשנותה...

יחידות ארוכה בערב שבת וברכה לא צפויה

כעבור שנה, לקראת י"ב תמוז תשכ"ג, נסעתי שוב עם ידידי היקר ר' יהודה לייב מייזל. איתנו היה ידיד נוסף בשם דוד מן, גם הוא מטורונטו.

ההתוועדות התקיימה ביום חמישי בלילה, והחלטנו להשאר לשבת קודש. אינני זוכר כרגע אם הרבי ביקש לסדר עבורנו יחידות, או שאנחנו ביקשנו זאת, אך לפועל הודיעו לנו מהמזכירות שביום שישי אחר-הצהריים אנחנו יכולים להכנס ליחידות אצל הרבי. היה ברור לנו שמדובר ביחידות קצרה, שכן מדובר בערב שבת קודש.

ר' דוד מן נכנס ראשון. הוא שהה בחדרו של הרבי מספר רגעים ומיד יצא. נכנסתי אחריו, התחלתי לשוחח עם הרבי, ולא שמתי לב כיצד הזמן עובר. כעבור כמה דקות פתח המזכיר הרב גרונר את הדלת ורמז לי שערב שבת היום ואני צריך לסיים. רציתי לסיים ולצאת, אולם הרבי סימן לו לסגור את הדלת

רק לאחר כמה דקות הוא הצליח להרגע, וכשחיוך של שמחה על פניו הודיע לי כי הרבי אמר לו שבתוך שנה מהיום אני אזכה לחבוק בן. באותו זמן לא היו לי בנים, רק בנות, ומאוד ייחלתי לבן. כמובן, שברכתו של הרבי שמחה אותי מאוד, ופחות משנה לאחר מכן זכיתי לראות בהתממשות ברכת הרבי.

בשנים הבאות הגעתי לרבי כמה פעמים בשנה. לעיתים קרובות הייתי מביא איתי את בני שנולד בברכת הרבי, והוא זכה ליחס של קרבה מיוחדת מהרבי. פעם אחת בשמחת תורה הייתי איתו אצל הרבי, וכאשר הרבי הבחין בו, הורה לרב לייבל ביסטריצקי לתת לבני את הספר התורה הקטן לאחת ההקפות.

מאורעות שמיני עצרת תשכ"ט ותש"ל

בשמחת תורה תשכ"ט, אחד מזקני החסידים, ר' יצחק גולדין, חש ברע מפאת הדוחק העצום בתוך 770. הוציאו אותו החוצה, הזמינו אמבולנס, ואני הוועקתי למקום כדי להעניק לו עזרה ראשונה. איבחנוני מיד שהוא עבר התקף לב חמור, והתחלתי לטפל בו. מכשירים רפואיים או תרופות לא היו בהישג יד, וניסיתי לעשות כמיטב יכולתי כדי להציל את חייו. רק לאחר חצי שעה הגיעה האמבולנס, אך הם לא רצו לקחת אותו מבלי שישלמו להם על כך מראש... זאת הייתה ההכרות הראשונה שלי עם שירותי הרפואה של ניו-יורק...

בסופו של דבר נסיונות ההחייאה לא צלחו, והוא נפטר. הרבי שמע על כל מה שאירע, וכאשר ראה אותי לאחר מכן, ביקש לדבר איתי, והודה לי על כל מה שעשיתי.

באותו יום ניגש אלי חסיד בשם ר' ישראל חנוביץ', ואמר לי: תעשה לי טובה ובוא איתי לחנות למוצרי רפואה, תגיד לי מה לדעתך נחוץ שיהיה ב-770, ואני אקנה את הכל כדי שיהיה כאן חדר חירום רפואי. ניסיתי להתחמק ואמרתי לו שאני לא רוצה לחלל את החג, ואפשר לעשות את זה גם אחר-כך. אבל הוא אמר שהכל על אחריותו, ואני חייב לבוא איתו מיד לקנות את כל מה שנחוץ. הלכתי לאחת הסוכות לעשות קידוש, והוא נדבק אלי ולא הניח לי עד שלא הייתה לי ברירה והלכתי איתו לחנות. בחרתי את הדברים הכי חשובים, ולאחר שסיימנו את הקנייה הוא ביקש מבעל החנות לשלוח את הכל מיד ל-770 והבטיח לשלם מיד לאחר החג. כשהגענו ל-770 הכל כבר היה שם, והנחנו את הצידוד בחדר נגיש.

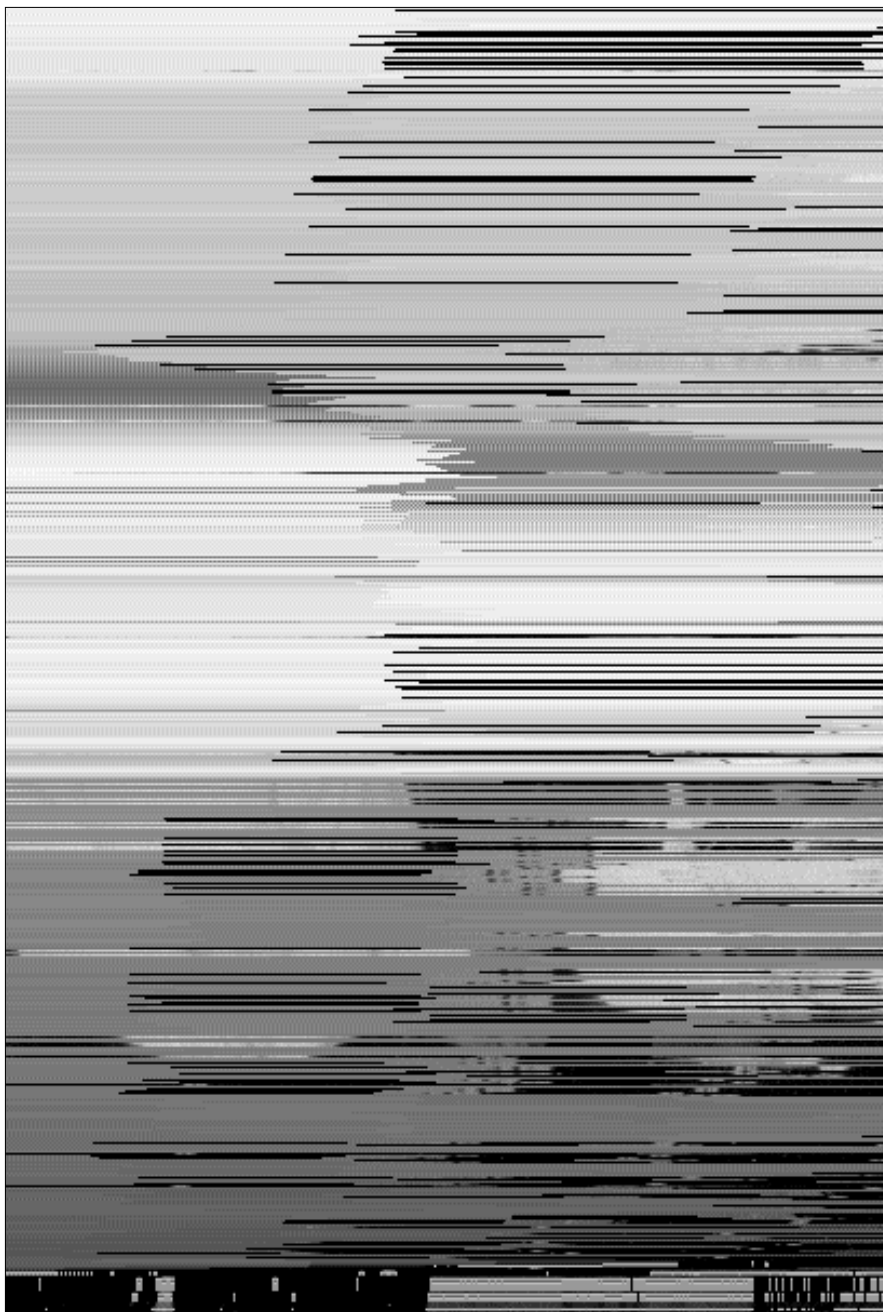
ולהניח לי להשאר. כעבור כמה דקות פתח הרב גרונר שוב את הדלת, ושוב סימן לו הרבי להניח לי. כך הוא ניסה כמה פעמים, עד שהרבי אמר לו שלא ייכנס יותר. הרגשתי מאוד לא בנוח, והתרוממתי כדי לצאת, אך הרבי אמר לי: תשב!

למעלה מחצי שעה שהיתי בחדרו של הרבי. באותו זמן הגיעה ל-770 אשה בוכייה, שביקשה להכנס ליחידות אצל הרבי. המזכירים הסבירו לה שיום שישי אינו זמן ליחידות, אולם היא התעקשה להכנס מיד לרבי. ר' יהודה לייב מייזל ריחם עליה, ואמר למזכירים שהוא מוכן לתת לאשה את התור שלו. הם הסכימו, ולאחר שיצאתי, נכנסה האשה לחדרו של הרבי. היא הכניסה איתה לרבי את הפתקים שמייזל תיכנן להגיש לרבי.

ראיתי אותה כשהיא נכנסה, ועל פניה ניכר שמשוה נורא מעיק עליה. כעבור דקה היא יצאה מחדרו של הרבי, וקשה היה להאמין שזאת אותה אשה. היא השתנתה לחלוטין, ובארשת של שמחה על פניה, הודתה נרגשות לידידי ר' יהודה לייב מייזל על שנתן לה את תורו.

לאחר שהיא יצאה, סירבו המזכירים להניח למייזל להכנס, שהרי סוכם בתחילה שרק שלושה ייכנסו ליחידות, והוא נתן את תורו לאשה. זאת בנוסף לעובדה שאני שהיתי ביחידות זמן רב כל כך... לפועל, כשהאשה יצאה, הוא הניח את רגלו על מפתן הדלת, והרבי רמז לו להכנס לחדר.

לאחר דקה או שניים יצא מייזל מחדרו של הרבי והחל לרקוד בשמחה עצומה. ידעתי שהוא הגיע לבקש מהרבי ברכה לעסק שלו שהיה על סף פשיטת רגל, וחשבתי לעצמי שגם אם הרבי נתן לו ברכה זאת לא סיבה לכזאת שמחה. ניסיתי לברר אצלו מה פשר השמחה המיוחדת, אך הוא המשיך לרקוע ברגליו בהתלהבות ולמלמל חצאי הברות שלא הצלחתי להבין מהם דבר. לרגע חשבתי שסוף סוף הוא אדם מבוגר ויכול להיות שקרה לו משהו...

ד"ר מרדכי מנחם מענדל גלזמן עם הרב נחמיה דייטש באירוע בבית הב"ד

'יש לך מושג מה קרה כאן בחדר הזה, ועל השולחן שלי?'
שאל הרבי לפתע. 'אני לא יודע, אבל אני משער', ענית.
'אני לא יכול אפילו להתחיל לספר לך מה עבר בשולחן
הזה', אמר לי הרבי, 'אבל בשבילי החדר הזה הוא קודש
קודשים, ואתה אומר לי עכשיו לצאת מקודש הקודשים
לבית הרפואה; ממקום קדוש למקום של טומאה?'...

כעבור שנה, שוב בשמיני עצרת, ישבתי לנוח על אחד הספסלים בשדירת איסטרן פארקוויי, כשלתע הגיע אלי משהו בריצה ואמר שהרבי ביקש להזעיק אותי לקומה השניה של 770. התברר שהרבנית נחמה דינה, רעייתו של הרבי הריי"צ, לא חשה בטוב, והרבי ביקש שאבוא לבדוק אותה.

כשהגעתי לקומה השניה, הרבי המתין לי שם יחד עם הרבנית חיי מושקא. הרבי ביקש שאבדוק את הרבנית ואמסור לו את חוות דעתי הרפואית.

במבט ראשון ראיתי שהמצב מאוד לא טוב. הרבנית בקושי נשמה, והשפתיים שלה היו כחולות. ראיתי שהמצב קריטי, וירדתי מיד לחדר בו הנחנו שנה שעברה את התרופות, לקחתי כמה מכשירים ותרופות, ונתתי לרבנית תרופות להקל על מצבה. הרבי שאל אותי מה קורה, והשבתי שהמצב קריטי, וכל דקה חשובה. הרבי אמר לי שרופא אחר נתן חוות דעת אחרת. אמרתי לרבי שאני יכול לומר מה שאני רואה, ואני רואה שהמצב ממש קריטי. הרבי אמר שהיות ורופא אחד אומר כך, ורופא שני אומר אחרת, צריך לשאול רופא שלישי שיכריע. אמרתי לרבי שב-770 למטה נמצא כעת רופא שאני מכיר מטורונטו. הוא אמנם לא רופא לב, אבל המצב כל כך מסוכן שלא צריך להיות פרופסור גדול כדי להבין את חומרת המצב.

קראתי לרופא השלישי, ולאחר בדיקה קצרה הוא קבע שהמצב מאוד חמור, הריאות לא עובדות טוב וגם הלב לא עובד מספיק. אמרתי לרבי שאין זמן וחייבים להזמין אמבולנס. הרבי שאל למה אני מתכוון כשאני אומר שאין זמן. אמרתי לרבי שאי אפשר לדעת איפוא היא תהיה בעוד שעה, אפילו בעוד חצי שעה... לאחר שגם הרופא השלישי תמך בדעתי, הסכים הרבי שיזמינו אמבולנס ויקחו את הרבנית לבית הרפואה. ה' עזר, מצבה של הרבנית השתפר והיא המשיכה לחיות עוד כשנה וחצי.

השעות הראשונות

בשמיני עצרת תשל"ח

בהושענא רבה תשל"ח עמד הרבי בסוכה שעות ארוכות וחילק לקח להמוני האורחים. בשעות אחר הצהריים הלך הרבי לביתו לדקות ספורות, ומיד חזר ל-770. כפי שכולם יודעים, באמצע הקפות עבר הרבי התקף לב, ולאחר שסיימו במהירות את ההקפות, עלה הרבי לחדרו.

לאחר שהרבי היה בחדרו, שמעתי

אמרתי לרבי שאני רוצה לעשות איתו הסכם: אני אהיה כל הלילה עם הרבי ואעקוב אחרי המצב, אבל אני מבקש שאם המצב יהיה יותר גרוע ח"ו, שהרבי יסכים ללכת לבית הרפואה. הרבי אמר 'נראה אחר כך', ואני רציתי להאמין שהרבי מסכים...

שניהלתי עם הרבי קודם לכן, ואמרתי שאין שום ברירה והרבי חייב ללכת לבית הרפואה. הבהרתי לרבנית שאם הרבי ימשיך לעמוד על דעתו שלא ללכת לבית הרפואה, אני אאלץ לתת לרבי זריקת הרדמה, וכשהוא יישן אזמין אמבולנס ואקח אותו לבית הרפואה.

הרבנית שאלה אם זה באמת כל כך חשוב, ואני השבתי שעד עכשיו אולי לא הייתי צודק שהסכמתי שהרבי יישן, אבל עכשיו זה יהיה ממש פשע מצדי, ואני מתעקש על זה.

'תן לי כמה דקות לחשוב על זה', אמרה הרבנית. היא הלכה לפינת החדר והתבוננה בינה לבין עצמה. כעבור זמן קצר חזרה ואמרה: ראה, אני מאוד מעריכה את מה שאתה עושה למען בעלי. אין לי מילים להודות לך, אבל כפי שאתה אמרת לרופא קודם, שהרבי איננו אדם רגיל – אם הרבי עומד על דעתו שלא ללכת, בוודאי יש לו סיבה.

אמרתי לרבנית שהרבי אמר לי את הסיבה, שהחדר שלו הוא קודש קודשים, אבל היא אמרה שחייבת להיות סיבה נוספת.

'תשמעי', אמרה לי הרבנית. 'כל השנים, בכנות, לא זכור לי פעם אחת שהלכתי נגד רצונו של בעלי. אז עכשיו, במצב כל כך חמור, אתה מצפה שאני אעשה משהו נגד רצונו של הרבי? אני לא יכולה! אם הרבי אומר שהוא רוצה להשאר כאן ולא ללכת לבית הרפואה, אני לא יכולה לתת לך רשות לתת לו זריקת הרדמה ולקחת אותו לבית הרפואה. תאר לעצמך איך הרבי ירגיש כשהוא יתעורר וימצא את עצמו בבית הרפואה. הרי הוא יבין שאני הסכמתי למהלך הזה. אני לא יכולה להסכים לזה, סיימה הרבנית בהחלטיות.

נשארתי עם הרבי, ואמרתי לרב גרונר שחייבים להביא רופא נוסף. הוא שאל אותי את מי להביא, ואמרתי לו שאני מכיר רופא יהודי צעיר משיקאגו, שתמונתו הופיעה בדף השער של המגזין היוקרתי 'טיימס'. נתתי לו את השם של ד"ר ווייס, ואמרתי שיתקשר אליו, יסביר לו מי זה הרבי, ויבקש ממנו לבוא. הבהרתי שהרופא הזה יקח בוודאי סכום כסף גדול, והרב גרונר אמר לי שכאשר מדובר ברבי – הכסף לא מהווה בעייה.

בינתיים הביאו ציוד רפואי מתקדם ביותר, בדיוק כמו במחלקת טיפול נמרץ בבית רפואה משובלל. אין לי מושג איך עשו זאת בזמן כל כך קצר, אבל כאשר ד"ר ווייס הגיע, היה בחדר את כל הציוד הנחוץ. מסרתי לו הערכת מצב והעברתי לו את האחריות.

(עד כאן נאומו של ד"ר גלזמן)

ניסיתי לשכנע את הרבי ואמרתי שהכל טוב ויפה, אבל כאן הרבי לא יכול לקבל את הטיפול הנדרש במצב כזה. אך הרבי אמר שבכל זאת הוא מעדיף להשאר בחדרו.

אמרתי לרבי: סליחה על העזות פנים, אבל נכון כתוב בתורה ונשמרתם לנפשותיכם? הרבי אמר לי: נכון, אתה צודק, אבל הרפואה תבוא מכאן.

כשראיתי שלא אוכל לשנות את עמדתו של הרבי, אמרתי לרב גרונר שאני לא יכול לקחת אחריות על המצב, כי חדרו של הרבי הוא לא בית רפואה, ואני לא יכול לתת כאן לרבי את הטיפולים והתרופות. אמרתי שחייבים לפחות לקרוא לרופא נוסף. קראו לד"ר זליגסון. הוא אמנם לא היה רופא לב, אבל גם הוא הסכים שהמצב קשה וחייבים לנסוע לבית הרפואה.

אמרתי לחברי המזכירות שהם חייבים להשיג בדחיפות רופא מומחה במחלות לב, שיתן אבחנה מדויקת. זה היה כבר סמוך לחצות הלילה, ולאחר מאמצים הצליחו להביא רופא מומחה למחלות לב שעבד בבית רפואה בסביבה. הוא ראה מיד שמדובר בהתקף לב וקבע שחייבים לקחת את הרבי לבית הרפואה. הרבי כמובן סירב, והרופא החל להתווכח עם הרבי. כאשר הוויכוח החל לעלות לטונים גבוהים וראיתי שהרופא לא מבין לפני מי הוא עומד, הייתי חייב להתערב – אמרתי לו שמדובר ברבי, לא בן אדם רגיל, וצריך להתייחס אליו בהתאם, ואם הוא לא מסוגל לזה, שילך. הוא הלך, ושוב נשארתי לבד.

אמרתי לרבי שאני רוצה לעשות איתו הסכם: אני אהיה כל הלילה עם הרבי ואעקוב אחרי המצב, אבל אני מבקש שאם המצב יהיה יותר גרוע ח"ו, שהרבי יסכים ללכת לבית הרפואה. הרבי אמר 'נראה אחר כך', ואני רציתי להאמין שהרבי מסכים...

בשש בבוקר ראיתי שפתאום המצב נהיה גרוע מאוד. מיד כשהבחנתי בכך, נכנסתי לרבי ואמרתי שהוא חייב ללכת לבית הרפואה. הרבי השיב בשלילה.

ניגשתי לרבנית, והייתה עדה לדו שיח

שמחפשים אותי. הגעתי במהירות לחדרו של הרבי. הרבי היה חיוור ומזיע וראיתי שהמצב חמור. אמרתי לרבי: רבי, אני חושב שאתה מתחיל לעבור התקף לב. הרבי אמר לי שהוא לא אכל כל היום, והוא רוצה ללכת קודם כל לעשות קידוש בסוכה. חשבתי שאולי הצום והמאמץ הגדול גרם לירידה בלחץ דם או ברמת הסוכר בדם.

הלכנו לסוכה, ובינתיים שלחו מישהו להביא לרבי אוכל מהבית. לאחר שהרבי עשה קידוש, ואכל עוגה ומנת עוף, בדקתי שוב את הרבי וראיתי שיש כאבים בחזה וקושי בנשימה. קעת היה ברור לי שהרבי נמצא בעיצומו של התקף לב. אמרתי לרבי שהוא חייב ללכת לבית הרפואה, והרבי אמר שהוא רוצה קודם כל לחזור לחדר.

הלכנו לחדר. הרבי המשיך להזיע ולנשום בכבידות, ואני הסתכלתי כל הזמן על הרבי. המזכירים של הרבי ניסו בינתיים להביא מכשירים רפואיים. לי היה נראה שלא זו בלבד שהמצב לא נהיה יותר טוב, הוא נהיה גרוע מרגע לרגע.

אמרתי לרבי שבענייני תורה ויהדות אני מציינת לרבי, אבל בענייני רפואה אני מבקש שהרבי ישמע לדעתי וילך לבית הרפואה. הרבי השיב לי: באופן עקרוני אני צודק, אבל במקרה הספציפי שלי, אתה לא יודע את כל הנתונים ובמילא אתה לא יכול להחליט.

שאלתי את הרבי: מה זאת אומרת 'לא יודע את כל הנתונים'? מה אני צריך לדעת? הרי הרבי לא לקח עד היום תרופות. זה דבר שפתאום קרה.

הרבי אמר 'לא!' בהחלטיות, והוסיף: 'אני מעדיף להשאר כאן'.

'יש לך מושג מה קרה כאן בחדר הזה, ועל השולחן שלי? שאל הרבי לפתע.

'אני לא יודע, אבל אני משער', עניתי.

'אני לא יכול אפילו להתחיל לספר לך מה עבר בשולחן הזה', אמר לי הרבי, 'אבל בשבילי החדר הזה הוא קודש קודשים, ואתה אומר לי עכשיו לצאת מקודש הקודשים לבית הרפואה; ממקום קדוש למקום של טומאה?...'

מטה משיח - בארה"ק וע"ר
שע"י אגודת חסידי חב"ד בארץ הקודש
במשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א מלך המשיח

"...ולחכיך את כל היהודים במקומו ובמידו וכ"י לקבלת פני משיח צדקנו על ידי שהוא מסביר את ענינו של משיח,
... באופן המתקבל אצל כל אחר ואחר לפי שכלו והכנתו, כולל ובמיוחד - על ידי לימוד עניני משיח וגאולה..."

וכינום השלוחים תשנ"ב

באפשרותך לקיים הוראה זו של הרבי!

מטה משיח יוצא במבצע חסר תקדים:

הגאולה

מעניין ועכשווי מידי שבוע:

כיצד? אתה מעביר אלינו את רשימת האנשים
וכתובותיהם, ואנו נשלח אליהם את העלון בצירוף
מכתב בשמך.

המחיר: 1 ש"ח לעלון בלבד (+דמי משלוח)
נשאר לך רק להתקשר והעלון בדרך אליהם

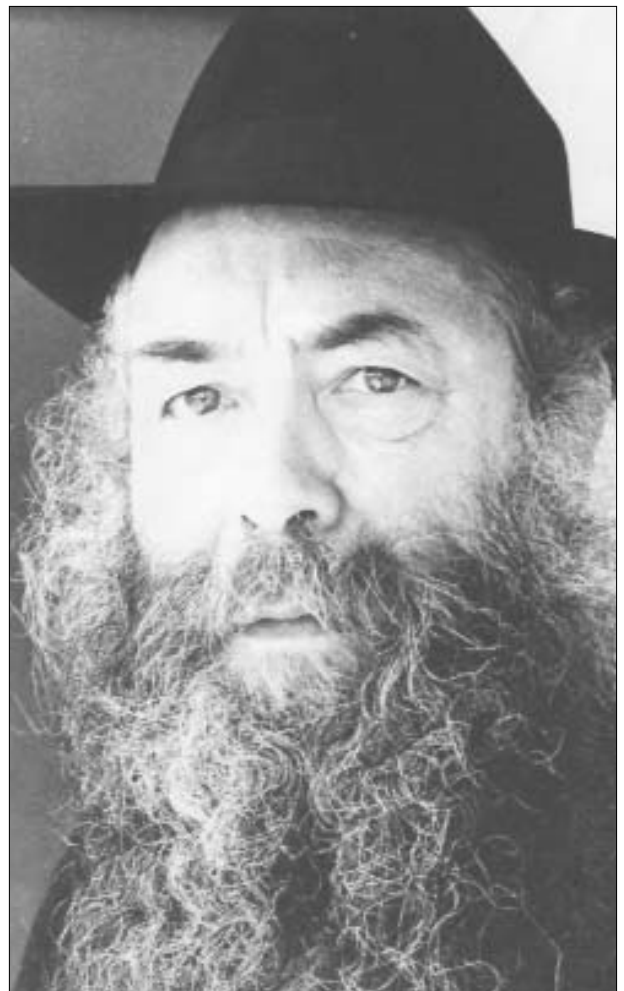
03-9607922

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

החסיד שהקים מערכת שהגיעו לכל פינה ברוס

במבצע מדהים של מחקר ובילוש והברחה הצליח החסיד הרב מרדכי (ר' מוטל') קוזלינר לאתר ברוסיה מאות כתבי יד של רבותינו נשיאנו וחסידים, ולהבריח אותם מתחת לאפם של אנשי הק.ג.ב. בדרכם אל הרבי מה"מ ● אלו היו חלק מפעילויותיו של חסיד נפלא, ראש ומנהל ישיבת "תומכי תמימים" בנחלת הר חב"ד שפעל למען החזקת הגחלת היהודית החסידית בהיותו מאחורי מסך הברזל, מקושר פנימי לרבי מה"מ, מראשי המדברים בהתוועדויות בארץ ובעולם, פעיל במלוא המרץ למען שלמות הארץ ובשאר מבצעי הרבי ● קוים לדמותו של המשפיע הנערץ הרב החסיד מרדכי קוזלינר ע"ה, במלאת שלושים לפטירתו

מסועפת של בלשים

יה הסובייטית...

וכך כבר בגיל חמש הוגלה מוטל מרצון לערבות קזחסטן, בהתנתקו מהוריו ומשתי אחיותיו הקטנות (תבלחט"א) דבורה (בורושנסקי) ודרייסקא (לויך).

כעבור יובל שנים ויותר, כשרי מוטל היה מספר אודות אותם ימים, ניכר היה כי התגעגע במידת-מה לאותם שנים. "אמנם האוכל לא היה בשפע" – היה מספר – "אבל תענוג היה לשבת עם כל חסידים ששהו בגלות ובהם הרב בערל יפה ע"ה, רבי יעקב מאסקליק הי"ד, וכמובן סבי ודודי שלמדו עמי רבות ואף סיפרו לי סיפורי חסידים לרוב". על סיפורים אלה היה חוזר ומספר בהתוועדויות עוד שנים ארוכות. חינוך זה הטביע בו את חותמו החסידי לכל ימי חייו.

שלוש שנות הגלות תמו, והסבא הרב חיים אלעזר כבר התכונן לעזוב את העיר, אלא שלתדהמתו הרבה נודע לו כי התיק המשפטי שלו אבד במשטרה, ועד שלא ימצא, הוא חייב להשאר בגלות! בעקבות זאת נאלץ ר' מוטל להשאר בגלות עם סבו שנה נוספת, עד שנמצאו המסמכים הדרושים, וזאת לאחר שהצליחו לכתוב על הענין לאדמו"ר הריי"צ ולקבל את ברכתו.

יחד עם הסבא, הסבתא והדוד חזר מוטל הקטן לביתו שבמלחובקה. קשה לתאר במילים את ההתרגשות שאחזה בו בשעה שנפגש עם הוריו ואחיותיו הקטנות אותם לא ראה למעלה מארבע שנים.

הנ.ק.וו.ד. לבית הוריו והחלו לערוך חיפוש דקדקני. הפעוט נרמז מיד כי עליו להתיישב על מזוודה שהיתה מליאה במסמכים שונים, שאם היו מתגלים על ידי הרשעים, היו הוריו נתונים בסכנה גדולה. השוטרים כלל לא חשדו בילד הקטן היושב בתמימות על מזוודה ישנה, כי הוא מחביא משהו, וכך הוא הציל את הוריו...

לאחר תקופה ממושכת, העתיקו ההורים את מקום מגוריהם לימלחובקה הסמוכה למוסקבה, שם למד תורה במחתרת מפי סבו החסיד הרב חיים אלעזר גורליק ע"ה.

מאת: שניאור זלמן ברגר

הרדיפות והחיפושים גברו בתקופת קיץ תרצ"ה, ובאחד הימים נאסר הסבא הרב חיים אלעזר יחד עם בנו ר' מנדל. שניהם הוגלו לשלוש שנים לעיר צ'ימקנט שבקזחסטן בגין היותם 'מהפכנים' שארגנו 'חדרי' לימוד. אביו של ר' מוטל נאלץ שוב להסתתר הרחק מהבית, ואז הסבתא מרת חיה דובה שהצטרפה לבעלה בגלותו, לקחה עמה את נכדה מוטל כדי שיוכל להמשיך ללמוד תורה אצל הסבא, ולא יצטרך לשהות בבית הוריו שהיה נתון כל העת לרדיפות, חיפושים ומעקבים.

החסיד הרב מרדכי ע"ה – הנקרא בפי כל ר' מוטלי – נולד באחרון של פסח תרפ"ט בעיר נעוועל שבאוקראינה, להוריו אנשי מסירות הנפש, הרב החסיד חיים שניאור זלמן קוזלינר ע"ה (שכונה בפי חבריו החסידים חז"ק) ואמו מרת ציפא ע"ה. כל ימיו היה גאה בכך שבתעודת הלידה שלו נכתב כי עיר הולדתו היא נעוול – בה התגוררו האריות שבחבורת החסידים.

ר' מוטלי נולד אל תוך חיי מסירות נפש, לשם נזרק על ידי מים זידונים, שכן ימים ספורים לאחר לידתו נאלץ אביו לברוח הרחק ממקום מגוריו כיון שהמשטרה החשאית רדפה אותו בשל היותו מראשי חסידי חב"ד באותם ימים.

בהיותו בן בכור הצטערה אמו על כך שחלף חודש מאז לידתו וכעת הגיע זמן פדיון הבן אך אביו אינו בבית. לא חלף זמן רב והיא קיבלה מברק מבעלה, בו הודיע בשפת צופן כי במקום מסתורו ערך לבנו פדיון הבן כדת וכדין.

הרדיפות והחיפושים אחר אביו לא פסקו, וזאת לאחר שנודע לאנשי הרשע כי הוא ממנהלי ישיבת 'תומכי תמימים' בנעוועל. לא פלא אפוא שכבר בהיותו פעוט בן שלוש שנים בלבד, הבין בחושיו המיוחדים כיצד עליו להתנהג בשעת חיפושים.

כך היה כאשר באחד הימים נכנסו קלגסי

כיתה בישיבה

אביו הרה"ח חיים שניאור זלמן קוזלינר

גורליק ורי שמעון קצנלבויגן, עשו ימים כלילות על מנת שעוד ועוד חסידים יצליחו לצאת מרוסיה. הם עסקו בזיוף מסמכים ובאירגון הבריחה. למרות שהיו יכולים בעצמם לצאת את מסך הברזל, העדיפו בני המשפחה להשאר בלבוב ולהמשיך במאמצי ההצלה כדי להוציא עוד ועוד חסידים. בסופו של דבר עלו השלטונות על עקבות המבריחים, מסך הברזל הורד שוב באכזריות, והפעילים שעסקו בענין נתפסו והוגלו לשנים ארוכות.

היה זה בצהרי יום שישי כ"ח חשוון תשי"ז, כאשר אמו של ר' מוטל, מרת ציפא, הלכה לנקודת מפגש ליד הגבול עם פולין כשהיא מצוידת בעשרות תמונות וכסף רב. במקום המפגש היתה אמורה לקבל ממאן-דהו 60 פספורטים פולניים מזוייפים בהם רשומים כ-300 גברים, נשים וילדים ממשפחות אנ"ש. אל מרת קוזלינר נילוו הרב בצלאל וילשנסקי ובנו חיים בער. לפתע הבחין חיים בער בחיילים שעוקבים אחרי צעדיהם. הוא היפנה את תשומת ליבה של מרת קוזלינר והיא בתושייתה החלה לרוץ מיד לכיון השרותים הציבוריים בניסיון לזרוק את כל המסמכים והתמונות ולהימלט, אולם ידם של הרשעים הקדימה אותה, והיא נתפסה עם כל התמונות יחד עם רשימת החסידים.

למחרת בשבת לפנות בוקר פשטו אנשי ה.נ.ק.וו.ד. על כמה מבתי החסידים, שם ערכו חיפושים וביצעו מעצרים. האח ר' מנדל גורליק נעצר, וגם את בעלה חיפשו, אולם מוטל הצעיר ששהה בבית אמר כי הוא אינו יודע היכן נמצא אביו. האבא נמלט מבעוד מועד. או אז החליטו הקלגסים במפתיע

להמשיך לסמרקנד והם ירדו בטשקנט שהנה עיר גדולה ומפותחת יותר. שאר בני המשפחה המשיכו עד לסמרקנד, אליה הגיעו חסידים רבים נוספים.

הרעב ששרר בזמן המלחמה והמחלות המדבקות, היו מנת חלקם של עשרות אלפי הפליטים שהגיעו לעיר זרה בחוסר כל. לא פלא אפוא שרבים מהחסידים נפחו את נשמתם מרעב, קור ומחלות, ובהם משפחה, הורים וילד, החסיד הרב חיים כבש, רעייתו ובנו. הרב כבש היה רבה של העיר יוכאוויטש וזכה שאדמו"ר הרש"ב היה מסדר קידושין שלו. כשהגיעו בני המשפחה לסמרקנד, לא עמדו ברעב ובתת-תנאים בהם חיו, ושלושם נפטרו. הדבר נגע ללבו הרחום של ר' מוטל שהחליט לציין מידי שנה את יום היאָרצייט. כל השנים ערך התוועדות לעילוי נשמתם של הרב חיים כבש ובני משפחתו ע"ה.

למרות הרעב והמחלות ושאר הקשיים שהיו מנת חלקם בעת המלחמה, עשה מוטל הצעיר חיל בלימודו, והוא שקד בלימוד הנגלה והחסידות במסגרת הישיבות המחתריות שהוקמו בסמרקנד. מוריו היו הרב אברהם אליהו פלוטקין ע"ה, והמשפיע החסידי הרה"ח ניסן נמנוב ע"ה, מחשובי וגדולי החסידים.

ר' מוטל' במעצר

בתום מלחמת העולם השנייה הגיע יחד עם משפחתו אל העיר לבוב על מנת לנסות להבריח את הגבול יחד עם שאר החסידים. במקום שכנה זה התבטאה מסירות הנפש של בני משפחתו. הוריו ושניים מדודיו, ר' מנדל

שמר יאָרצייט

של משפחה חסידית

ר' מוטל לא הספיק להנות זמן רב בבית הוריו. שנתיים בלבד חלפו עד שהצוררים הנאצים פלשו לרוסיה בשנת תשי"א, ובעקבות הפצצות הגרמנים את בתי מוסקבה, נאלצו מליוני אזרחים לעקור מבתיהם ולברוח על נפשם. חסידי חב"ד ברובם, נמלטו לערי אסיה התיכונה, טשקנט, סמרקנד ועוד.

בין מליוני הפליטים היו גם משפחות קוזלינר וגורליק. הם ניסו להשיג כרטיסי נסיעה ברכבת, אולם כמעט ולא ניתן היה להשיגם. הרכבות היו יוצאות ממוסקבה כשהן דחוסות עד אפס מקום. לאחר מאמצים רבים הצליחו להשיג כרטיסי נסיעה שלוש שעות לפני כניסת השבת. הרבנים פסקו כי בגין סכנת המוות הרובצת על הנשואים בעיר, על כן חובה לברוח ואפילו בשבת.

הרכבת היתה עמוסת נוסעים והצפיפות הנוראה גרמה למחנק כבד. מחלות מדבקות החלו להשתולל בקרונות. רבים לא עמדו בתנאי הנסיעה ונפטרו במהלך הדרך. לא פלא אפוא שמוטל הילד ובת דודתו תבלח"א פייגא (כיום וולוביק) חלו במחלת הדיפתריה, מחלה קשה ומסוכנת. באין תרופות ומקום לנוח, המצב היה מסוכן פי כמה. לבני המשפחה שהיו עמם לא נותר אלא להתפלל שהילדים יחזיקו מעמד לפחות עד שיגיעו למקום ישוב, שם יוכל רופא לתת להם טיפול נאות.

מבין השניים היתה פייגא במצב מסוכן יותר, ומשום כך החליטו הוריה הרב שמעון קצנלבויגן ע"ה ותבלח"א רעייתו מוסיא לא

רמוטל היה חסיד אמיתי, יפנימי ובעל מסירות נפש גדולה. במשך השנים פעל רבות למען חיזוק ענייני היהדות. הוא דאג שבחורים יהודים המתגוררים בטשקנט ילמדו תורה ויתחזקו בקיום מצוות. הוא אף ארגן להם שיעורי תורה מחתרתיים.

בשל כך נעצר מספר פעמים על ידי אנשי הק.ג.ב. אבל למרות זאת המשיך בפעולותיו מבלי לחשוש מהם. פעם סיפר, שכשישב בשבת בבית המעצר השקיף מחלון תאו וראה את הרב מיכל רפופרט ע"ה עם חסיד נוסף חוזרים מתפילת השבת כשהם הולכים בניחותא ללא פחד שיתפסו. דבר זה פעל עליו ורשם בל יתואר.

כך מסר נפשו על לימוד תורה, וכך גם על

השנתיים בהן היה אמור לשרת בצבא, ושוקד על לימודיו יומם ולילה. היום, כשאין בית כנסת שאפשר ללמוד בו, אני מבקשת ממך שתקבל עליך להתנהג קצת אחרת בשנתיים הבאות..."

כשהגיע ר' מוטל לפרק "האיש מקדש", בא בברית הנישואין עם מרת זלדה, בת החסיד הרב אברהם קפובסקי (שנהרג במלחמת העולם השנייה) ונכדת הרב שניאור זלמן חוסידוב מפולטבה מחשובי חסידי אדמו"ר הרש"ב.

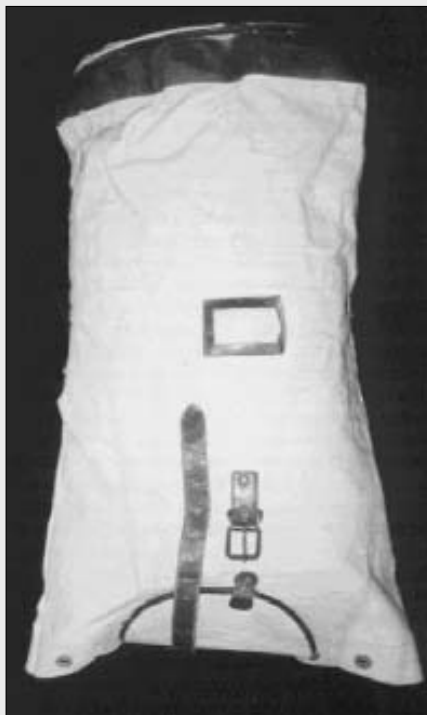
לאחר נישואיהם ביום ג' תמוז תשי"ז, התגורר הזוג הצעיר בטשקנט סמוך לחמותו.

לעצור את ר' מוטל בנסיון להוציא מפיו מידע שיכול להפיל את הוריו.

לאחר חקירות מתישות, הוחלט לשחררו לדרכו. במצב כזה, כאשר האבא מסתתר אי שם והאם הוגלתה למחנה עבודה לשלוש שנים, נשאר ר' מוטל לבדו לשמור על שתי אחיותיו הקטנות, וורה ודרייסקא, להן דאג במסירות רבה. הוא השיג להם אוכל ודאג לכל מחסורן. הדבר שנתן להם את הכוח להחזיק מעמד בתקופה כה טרופה, היתה ברכתו של אדמו"ר הרי"צ כי האמא לא תשהה במאסר עוד זמן רב.

במקביל התערבה האחות מרת מוסיא קצנלבוין במשפט של ציפא, ודרשה משפט חוזר בטענה כי אחותה חולה מאוד וגזר דין של שלוש שנות מאסר עלול להרוג אותה. ואכן, לאחר מאמצים רבים נערך משפט חוזר והשופט החליט באופן מפתיע על שחרור מיידי..."

ארון קודש עשוי שק

ארון קודש עשוי שק

במשך תקופה ארוכה סייע הרב בן ציון גרוסמן בגיוס משאבים לישיבה אותה ניהל ר' מוטל. על פעילות זו ועל חברותו עם ר' מוטל הוא נאות לספר ל"בית משיח":

"ר' מוטל היה חסיד אמיתי. בשנות הלמד"ים היינו עורכים יחד מגביות עבור הישיבה. לעיתים היתה מלאכת איסוף הכספים נמשכת עד שעות הלילה המאוחרות, והוא היה נשאר ללון בביתי שבירושלים. כל התקופה הזו שמעתי ממנו סיפורים חסידיים על חיי החסידים בברית המועצות.

"המצב הכלכלי של הישיבה היה קשה, ועל כן, בהחלטה אמיצה וקשה, החליט ר' מוטל למכור ספר תורה עתיק שהביא עמו מטשקנט. כיון שעסקתי בקניית ומכירת ספרים עתיקים, הציע לי שאמכור את ספר התורה לטובת הישיבה. ואז באחד הימים הגיע לביתי עם ספר תורה בתוך תיק גדול עשוי עור. הייתי מופתע מהתיק המוזר הזה, והוא הסביר כי כשהיו מתפללים במחצרת באחורי מסך הברזל, הם פחדו שמא שוטרי המשטרה החשאית יתפסו אותם

על חס', ואזי יחרימו מהם את ספר התורה. לכן הייתי מביא את השק הזה למקום בו היו מתקיימות התפילות, ואם היינו מרגישים כי ישנו מעקב על המקום, היה אחד המתפללים יוצא החוצה ועליו שק לא מחשיד ובו טמון הספר תורה, וכך כשהק.ג.ב. היה נכנס לבית, הספר תורה כבר היה במקום מבטחים."

"את הספר תורה מכרתי בסכום יפה, ואילו את שק העור הממחיש יותר מכל את חיי המסירות נפש, העניק לי ר' מוטל במתנה למזכרת מחיי המסירות נפש אותם חי הוא ועוד חסידים רבים."

להניח תפילין

במוסד לחולי נפש

בהגיע מוטל לגיל גיוס, ביקש להשתמט מהשירות הצבאי שטמן בחובו סכנות גדולות בגשמיות וברוחניות. על כך מספרת דודתו מרת מוסיא קצנלבוין:

"באחד הימים הלכתי עם ר' מוטל ללשכת הגיוס על מנת לעזור לו להשיג את ה"פטור". אמרתי לחברי וועדת הגיוס כי הבחור אינו שפוי לחלוטין. הפרופסור שישב בראש הוועדה שאל אותי שאלות רבות והשתדלתי לענות בהתאם. כאשר חתם הפרופסור על טופס הפטור, הגיב "את שחקנית טובה..." הוא הבין שהכול משחק אך כתגובת נגד החליט לאשפזו במוסד לחולי נפש.

"היה קשה לו להשלים עם המצב הנורא בו יצטרך לחיות עם חולי רוח. הטירדה הגדולה שלו היתה כיצד מניחים תפילין במצב שכזה? לבסוף הגה רעיון: הוא הצהיר בפני הרופאים כי הוא אינו מסוגל לאכול לבדו אף אם יגיע למצב של רעב נורא – "רק אם אחותי תבוא להאכיל אותי, אסכים לאכול". הרופאים נכנעו לבקשה המוזרה ואחותו וורה הגיעה מידי יום עם אוכל כשר למהדרין יחד עם זוג תפילין, אותן הניח מידי יום עד שהשתחרר לביתו..."

עם השיחרור המיוחל מהגיוס, התרגשה האם מרת ציפא והיא אמרה לבנה: "בעבר היה נהוג שבחור יהודי שזכה לקבל פטור מהצבא האדום היה מסתגר במשך כל

אהבת ישראל מעומק הלב

ר' מוטל

ר' מוטל אהב כל יהודי בכל לבו ונפשו. היה איכפת לו מהזולת. מי שהכיר אותו ידע כי חסיד שלא התנהג כראוי, ר' מוטל יעיר לו על כך בהתוועדות, ולא על מנת לפגוע או לקנטר חלילה, אלא בגלל שהרגיש כאב רב בשעה שחסיד התנהג שלא כנדרש. לאחר פטירתו הפתאומית סיפרו ידידיו סיפורים רבים המביעים את אהבת ישראל שאין לה אח ורע שהיתה מנת חלקו. יהיו סיפורים אלו דוגמא לכל אחד מאתנו:

רעידת אדמה עזה פקדה את טשקנט בשנת תשכ"ו, משפחות רבות נשארו ללא קורת גג וביניהם משפחות חסידים. ר' מוטל נחלץ אפוא לעזרתה של משפחת הרב אבא דוד גורביץ: "קשה לתאר את המצב ששרר אז, עשרות אלפי תושבים חיו באוהלים; חלקים ניכרים מהעיר נהרסו כליל. ר' מוטל אירח בביתו את ילדי ברכה וברוך. הם סיפרו שהוא התנהג אליהם כאבא טוב. בשעות הלילה וידא כמה פעמים כי הם מכוסים היטב בשמיכה ואף דאג להם שיאכלו ושירגישו בבית..."

סיפור נוסף המעיד על אהבת ישראל שבו: יחד עם תלמידיו היה יוצא לצומת קסטינה הסמוך לקרית מלאכי, כשהוא מצויד בשתייה חמה או קרה לפי העונה, והיה נותן לחיילים שתיה לרוויה. כך היה במלחמת יום כיפור וכך גם במלחמת שלום הגליל כאשר החיילים היו עוצרים למנוחה בדרכם לחזיתות, ר' מוטל היה ממתין להם עם תלמידיו, או לבדו, ומחיה את רוח החיילים בשתייה חמה בחיוך ובברכה.

מוסיף ומספר הרב מרדכי שטיינברגר, מי שהיה במשך תקופה יד ימינו של ר' מוטל: אי מאנ"ש נאסר פעם לתקופה ממושכת במדינה בה תנאי המאסר קשים מנשוא. חבריו וידידיו לא חשבו אפילו ליצור קשר עם הידיד שכלוא בבית סוהר במדינה זרה. לכן היה מוזר לי כשר מוטל התקשר אלי ואמר לי 'אני חייב לעודד אותי'.

הוא בירר את מספר הטלפון שלו בבית הסוהר ומאז היה מדי פעם מטלפן אילני משוחח עמו ומעודד אותו. מן הראוי לציין כי אותו חסיד לא עמד בקשר מיוחד עם ר' מוטל קודם מאסרו. היאהבת ישראל שפיעמה בו באה מעומק הלב ועל כן הרגיש קשה עם עובדת ישיבתו בוד של חסיד במאסר. לאחר שהשתחרר הודה האסיר לר' מוטל על כך שבשעות והימים הקשים הוא חשב עליו והיה היחיד שחיזק אותו כל העת.

אין צורך יותר מדוגמא מוחשית לדאגתו של ר' מוטל לכל יהודי, בדמות היוזמה שלו לכתוב ספר תורה כללי לזכות יהודי רוסיה, במקביל למבצע ספרי תורה הכלליים של ילדי ישראל. הרעיון התקבל אצל הרבי, והוא אף קרא להשתתף בחגיגת סיום ספר התורה שכתב ר' מוטל (שיחת ליל ט"ו מנחם אב תשמ"ו).

הקומוניסטי הדבר היה כמעט בלתי אפשרי, שכן כדי לרכוש כמות כה גדולה של חומרי בנייה היו צריכים להציג רישיונות בנייה, ומכיוון שהמקווה נבנה במחתרת נאלץ ר' מוטל לרכוש את החומרים בשוק השחור בעודו משלם סכומי עתק שאסף בעצמו בין אנ"ש.

למרות הקשיים הרבים שעמדו בפניו בבניית המקווה, ר' מוטל לא ויתר על כך שזה יהיה מהודר ביותר. מספר הרב יעקב גלנט:

"ר' מוטל השקיע את כל כוחותיו בבניית המקווה וביקש שיהיה מהודר. הוא דאג להוסיף הידור ועוד הידור גם אם הדבר עלה לו בטרחה רבה ובהון עצום. למרות שר' מוטל ידע את דיני בניית המקווה על בוריין, הוא לא סמך על עצמו והרבה להתייעץ עם רב קהילת חב"ד בטשקנט הרב זלמן פבזנר בובער ע"ה וברב לוי פרסמן ש"י, מחשובי החסידים בטשקנט (כיום בקרית מלאכי).

"זכור לי שר' מוטל טרח ויגע עד שהצליח לבנות שני בורות לאוצר הגשמים, כדי שבזמן שמרוקנים בור אחד – מדי כמה חודשים – הבור השני יישמש למקווה. הוא לא רצה שיווצר מצב שיהודי טשקנט יהיו ללא מקווה אפילו לזמן קצר. כל הפעולות הללו של ר' מוטל נעשו במסירות נפש רבה".

ר' מוטל היה מקפיד על כל ההלכות והמנהגים, ובייחוד על מנהגי חב"ד, גם בהיותו "שם", מעבר למסך הברזל, כאשר הכל עלה בקשיים ובסכנה גדולה. על כך מספרים ידידיו מטשקנט:

"באחד השנים, לקראת חג הסוכות, השיגו אנשי הקהילה החבדי"ת בטשקנט שני אתרוגים, האחד גדול יפה ומהודר והשני שהיה קלאברי, היה בעל מראה לא מהודר, בלשון המעטה. רבים אמרו שכיוון שהאתרוג שאינו קלאברי הוא מהודר ויפה יותר, על כן יש לברך עליו אך ר' מוטל התעקש לברך דווקא על קלאברי כמנהג חב"ד..."

"לאחר החג בא ר' מוטל לאותו יהודי שברשותו היה האתרוג המהודר. הוא ביקש לראות את האתרוג, הביט בו לכאן ולכאן, ולמרבה ההפתעה נטל סכין, חתכו ואזי ראו כולם כי הוא מורכב מאתרוג ולימון..."

הברחות שאיות

כשנתיים לפני שעלה ארצה החל ר' מוטל לעסוק במבצע מיוחד: העברת כתבים לרבי מה"מ. הוא חיפש בכל מקום אפשרי אחר ספרי חסידות וכתבי יד של רבותינו נשיאנו. הוא חיפש בגניזות ובבתים של משפחות החסידים מדורות קודמים, וכשהיה מוצא

הרב יעקב גלנט, חסיד ברסלב ואיש של מסירות נפש, שהסכים כי בחצר ביתו תיבנה מקווה חדש. כשרי מוטל שמע, נרתם לפרויקט הבניה.

בניית המקווה נעשתה בחשאיות גמורה, למרות שבאותה תקופה של שלטון האימים

שמירת הטהרה בישראל. כאשר סגרו אנשי הק.ג.ב. את המקווה בבית הכנסת בעיר העתיקה של טשקנט, בשנת תשכ"א, נאלצו החסידים לנסוע כמה שעות עד לסמרקנד כדי לטבול במקווה. היה זה מצב בלתי נסבל. ר' מוטל נרתם לענין, והוא מצא לו שותף את

דבר מה ראוי, היה שולח את זה לרבי בדרך לא דרך.

במסגרת החיפוש הללו, הפעיל ר' מוטל מערכת מורכבת של פעילים שהגיעו לכל פינה. המבצע היה כרוך בהוצאה כספית גדולה, אבל בעלי ממון רחשו לו אימון רב ומימנו את ההוצאות. סכומי העתק שימשו לקניית הביכלאך מיהודים שביקשו תמורה עבור כתבי החסידות, וכן בשביל שיחוד שוטרים במעברי הגבול כדי שההברחה תעבור בשלום. כך יכלו השלוחים למלא את תפקידם בלא דאגה כספית, ואכן הם הצילו מאות ספרי חסידות וכתבי יד של תורת החסידות מתהום הנשייה. ר' מוטל העבירם אל הרבי מלך המשיח. כל חסיד שהיה זוכה לעלות לארץ הקודש או לנסוע לארה"ב, היה מקבל בחשאי כמה כתבי יד או ספרים על מנת העבירם לרבי. הרבי העריך מאד את פעולותיו

מרוסיה לארצות הברית, לא ידעו מה מכילה החבילה הסגורה שהם לוקחים עמם. פעולות אלו גרמו לרבי נחת רוח רבה. כשיצאתי מברית המועצות, נטלתי עמי כמות גדולה של ביכלאך מתורת החסידות שנתן לי ר' מוטל. חבילה זו עמדה במשך תקופה ארוכה בחדרו הקי של הרבי."

על כך מוסיף ומספר השליח הרב נתן ברכה, רבה של לטביה: "ר' מוטל גייס אותי לחיפוש כתבי-יד—ביכלאך! חרשתי את כל ברית המועצות לאורכה ולרוחבה כדי למצוא כתבי יד וספרי חסידות אותם היה שולח לרבי. לרוב הוא היה נותן לי את ההוראות לאן לנסוע, איך ועם מי לשלוח לרבי את החבילות. במסגרת עבודתי זו שלחתי למעלה מארבעים ביכלאך לרבי, ביניהם היו 16 חבילות שציידנו את מזכירו של הרבי הרב ניסן מינדל ע"ה בשהותו ברוסיה, ורק בניסים

את זקנו גם אם בשל כך עקבו אחריו הק.ג.ב. בכל מקום אליו הגיע; הללו היו מעכבים אותו לבדיקות אך בכל פעם היה לו תירוץ מוכן מדוע הוא שוהה במקום ולהיכן הוא מתעתד לנסוע.

רעייתו מרת זלדה שעמדה לציודו כל השנים מספרת שלעתים הוא היה נוסע לשבועות ארוכים מבלי לגלות להיכן נוסע, וזאת במטרה לחפש ולמצוא כתבים. רק כשהיה מוסר אותם לאלו שעלו ארצה ובכך סיים את משימתו, היה חוזר לביתו שבטשקנט.

במקביל לעבודתו זאת, ביקש ר' מוטל אישור יציאה מברית המועצות, אולם נענה בסירובת. רק בקיץ תשל"א קיבל את האישור המיוחל, והוא עלה ארצה עם בני משפחתו ועם חבילות של כתבי יד שאותם שלח לרבי.

כיתה בישיבה

סדר היום של מועצת גדולי התורה היה צפוף ביותר. כשר' מוטל התחיל לדבר חששתי שלאחר כמה דקות יבקשו ממנו לסיים, אבל האדמורי"ם מגור ומויז'ניץ העומדים בראשות המועצת נהנו מדבריו הנלהבים וביקשו שימשיך עוד ועוד

מייסד ישיבת תומכי תמימים

עם הגיעו ארצה מונה למשפיע בישיבת "תומכי תמימים" בקרית גת. אולם בתחילת תשל"ב הגיעה הוראה מהרבי לפתוח בנחלת הר חב"ד ישיבת "תומכי תמימים" בה ילמדו תלמידים עולים מברית המועצות. בהמשך ההוראה נאמר כי את הישיבה ינהל ר' מוטל.

הישיבה שנקראת רשמית "ישיבה לעולי גרוזיה בוכרה וקוקוז" קלטה נערים עולים ממשפחות מצוקה והללו התחנכו בישיבה על ידי חשובי החסידים כדוגמת: הרב יעקב

גדולים הדבר לא נתפס.

"כשיצאתי מברית המועצות, לקחתי עמי כמות גדולה של ביכלאך. במקום סתר בחבילות מילאתי ספרי חסידות וכתבי יד רבים. קשה לתאר את גודל הנחת רוח שנגרמה לרבי בעת שהגעתי ל-770 ומסרתי את כל התכולה לרבי."

ר' מוטל היה מרבה לנסוע מעיר לעיר, זאת למרות הזקן הארוך שלו שגילה לכולם כי הוא יהודי שומר מצוות. ידידיו של ר' מוטל הפצירו בו כי יוותר על זקנו מהסיבה הפשוטה ש"אם בשל מצווה זו יתפס ויוגלה, הרי לאחר מכן לא יוכל לשמור מצוות במשך תקופה ארוכה". אבל ר' מוטל לא התחשב בדעות של אחרים מול דעת תורה, והוא גידל

למען הכתבים וביחידויות של חסידים שהגיעו מרוסיה, הזכיר הרבי את הפעולות הללו לשבח.

הרב אבא דוד גורביץ', רבה הראשי של אוזבקיסטאן, שהיה אחד השותפים הפעילים לעבודת קודש, חושף פרטים של מלאכה מורכבת זו:

"במהלך החיפוש היינו מגיעים לגניזות, בתי כנסת ואצל משפחות יהודיות בכלל. ר' מוטל היה דואג לשלוח את הביכלאך עם חסידים שיצאו מרוסיה. אני חייב לציין שלא הרבה יודעים מהיקף העבודה הגדולה שהוא עשה כיוון שרבים מהחסידים עצמם שנטלו עמם חבילות

ברושנסקי ע"ה הרב מיכל רפפורט ע"ה ויבלח"ט הרב יעקב נוטיק, הרב אברהם פרידלנד ועוד.

כמה סמלי הוא הדבר שמקום מגוריו עד יומו האחרון היה במקום שחלונות ביתו היו צופים לעבר הישיבה. הוא הקדיש את חייו למען הישיבה והיה איכפת לו מכל תלמיד שלמד בה.

התמסרותו לתלמידי הישיבה לא ידעה גבולות. התלמידים מצאו בו אב דואג בכל תחומי החיים. כשתלמיד חלה, היה ר' מוטל לוקח אותו לביתו וטפל בו כאילו היה בנו. הוא עצמו היה דמות מופת עבור תלמידיו והנחה אותם למעשי חסד ואהבת ישראל.

לבד מהיותו מנהל וראש ישיבת "תומכי תמימים" – משרות מלאות בפני עצמן – היה ר' מוטל חבר ועד שכונת נחלת הר חב"ד. הוא היה בין מייסדי הועד והיה חבר פעיל עד ליום פטירתו.

חסיד ומקושר לרבי היה בכל מאודו ונפשו. תמיד הקפיד לרשום דו"ח מפעולותיו, אבל ברוב צניעותו ראה את עצמו קטן מידי בשביל לכתוב לרבי, והיה ממענם לרב חודקוב, מזכירו של הרבי.

לפי הוראת הרבי אליו, נלחם ר' מוטל בכל מאודו למען תיקון חוק מיהו יהודי ולמען שלימות הארץ. לשם כך נפגש עם שרים חברי כנסת רבנים ואדמו"רים ידועי שם. רבים עוד זוכרים את הופעתו של ר' מוטל בפני מועצת גדולי התורה באחד מכינוסיה, ואת דבריו המרגשים לגבי הסכנה המוחשית במסירת שטחי ארץ ישראל לאויב, מצאו מסילות ללבם.

הרב יוסף יצחק גנזבורג התלווה לר' מוטל בעת נאומו בפני חברי מועצת גדולי התורה, והוא מספר על כך לראשונה ל"בית משיח": "ידידות מיוחדת שררה בין ר' מוטל לבין הרב אבישי שטוקהמר מזכיר מועצת גדולי התורה באותם ימים, והוא שנענה לבקשת ר' מוטל לנאום בפני המועצת".

"המועצת לא היתה מתאספת בתדירות, ועל כן, כשהיו מתאספים היה להם סדר יום צפוף במהלכו היו דנים בקצרה בכל נושא שעלה לדיון. כשרי מוטל התחיל לדבר חששתי שלאחר כמה דקות יבקשו ממנו לסיים, אבל האדמו"רים מגור ומויז'ניץ העומדים בראשות המועצת נהנו מדבריו הנלהבים וביקשו שימשיך עוד ועוד.

ר' מוטל אף דאג להדפיס את הספר הנקרא 'נחלת עולם לעם עולם' בו ליקוט משיחות הרבי על שלימות הארץ. כמו כן הדפיס במהדורה שנייה את החוברת 'צעקת המלך' אף היא מכילה קטעי שיחות של הרבי

בנוגע לשלימות הארץ.

התוועדות של ר' מוטל

ר' מוטל היה אוצר של סיפורים שאין כדוגמתו. הוא ידע את סיפורם של חסידים רבים מחסידי אדמו"ר הזקן ועד לדורנו. כשהיה מבקש להחדיר בהתוועדותיו עניין מסוים בלב המתוועדים, היה מביא סיפורים רבים הממחישים את חשיבות הנושא.

כל מי שהכירו ידע כי התוועדות של ר' מוטל היא התוועדות חסידית אוטנטית שקשה למצוא כדוגמתה. כשהיה מתוועד היו מסתופפים סביבו נערים לצד זקנים כדי לשמוע את הדברים עם הלקה המיוחד הנוגע לדרכי החסידות.

בחג הגאולה י"ט כסלו בשנה זו – ימים ספורים לפני שנפטר – הספיק להתוועד בבית כנסת חב"ד בשכונת מאה שערים בהשתתפות קהל מגוון מכל החוגים. למחרת בכ"י כסלו התוועד עם תלמידיו בישיבת "תומכי תמימים". להתוועדות זו הצטרפו

רבים מאנ"ש שבאו להשתתף. בהתוועדות זו היה ניכר כי ר' מוטל שמח מאד ואף הרבה לומר 'לחיים'.

בליל שבת שאל אותו אחד מאנ"ש מה גרם לו להיות בשמחה כה גדולה בהתוועדות כ"י כסלו. ר' מוטל השיבו בחיך: "בזמן ההתוועדות נזכרתי בהתוועדות ברוסיה בהם התוועדו זקני החסידים. הזכרונות האלו הביאו אותי לשמחה רבה".

כמה שעות לאחר מכן, בשבת לפנות בוקר, איבד את הכרתו והובהל לבית הרפואה 'קפלן' ברחובות, ובשעת רעוא דרעוין השיב את נשמתו לבורא עולם והוא בן 72.

הלווייתו יצאה במוצאי שבת מישיבת תומכי תמימים אותה ניהל עשרות שנים דרך בית הכנסת המרכזי בנחלת הר-חב"ד לעבר הר המנוחות בירושלים.

הלוואי שיהא בכוחו של חסיד זה להביא את "זעקת המלך" וזעקת העם לפני כסא הכבוד לנוכח הגלות הקשה, ויתגלה הרבי מלך המשיח בקרוב ממש.

יחי אדונו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

שנא מלא פרקות

ברגשי גיל ושמחה מברכים אנו מעומק ליבנו את אחינו האהובים שלוחי כ"ק אדמו"ר שליט"א העושים לילות כימים במסירות נפש להצלחת מוסדותיו הקדושים במלאכת הקודש בהפצת היהדות והמענינות ובראש - מבצע הכנה לקבלת פני משיח

הרב שמשון ובתיה שיחיו פיזם

ולהורינו היקרים שלוחי הוד כ"ק הרבי שליט"א מלך המשיח לקריות המסורים ונתונים לעבודת הקודש בשמחה, מפיצי נבואת הגאולה בנועם ובתוקף המתאים ראש הישיבה ורב הקהילה

הרה"ג ר' יגאל וחסנה שיחיו פיזם

ולסבתא החשובה, אמנו היקרה, פעילה נמרצת בעניני הרבי שליט"א מה"מ בירושלים עיה"ק

מרת פנינה שתחי פרלשטיין

לרגל הולדת בנם-נכדם, חייל בצבאות ה'

יוסף יצחק שיחי

יה"ד שיגדלוהו לתורה לחופה ולמעשים טובים,

מתוך שמחה והרחבה וירוו ממנו רוב נחת, ויקימו בהם כל ברכות הרבי שליט"א

ומיד נפקח את עינינו ונראה את הגאולה שכבר נמצאת בפועל ובגלוי

יוסף, עדינה והילדים פיזם - ק. שמואל
זאבי, סימה והילדים פיזם - שדרות
איתן, יהודית והילדים פיזם - ק. שמואל
שניאור, דינה והילדים הלמן - ק. ים
דובי, רחלי והילדים היימסון - שכונת המלך
חננאל, צביה והילדים פיזם - שדרות
שימעליה - 770 - בית חיינו, בית משיח

שנת המאה להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א

בית מנחם

לונדון אנגליה

בית משיח

נטפי ניהומין

בלב כואב ומתוך צער עמוק מביעים אנו את תנחומנו הכנים לידידנו היקר והאהוב
משמש בקודש כמרא דאתרא דבהכ"נ מקושר לכ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א

הרה"ת ר' דניאל חיים שי' הכהן כהן

על פטירת אביו הרה"ח ר' אליהו הכהן ז"ל

המקום ינחם אתכם בנחמת ציון וירושלים, ובהמשך עבודת הקודש נזכה לקיום היעוד והקיצו ורננו שוכני עפר
בגאולה האמיתית והשלימה בהתגלות כ"ק אד"ש מה"מ ותיכף ומי"ד ממ"ש

מתפללי בית הכנסת בית משיח – בית מנחם

הרב חיים שמואל מ"מ ליבעראוו

חיים יצחק הכהן כהן

הרב דוד פרטוש
ר' ברוך שמעון הלוי קאטש
ר' שמעון ריימונד

הרב לוי יצחק ליבעראוו
הרב יחזקאל עזרא הלוי מוזעס
ר' שמעון נימני

הרב גרשון צבי גליק
הרב ישראל הירש
הרב שלמה ווינשטיין

מרמלשטיין - מסעדה עם טעם ביתי

Mermelstein Caterers

MAYER KOHEN

Thursday & Friday SPECIAL:

* 2 Roasted Chickens
* Fish * Kugel * 1 Salad

ONLY \$19.75

351 KINGSTON AVENUE

BETWEEN CARROLL & PRESIDENT STREETS

Let us cater your simcha...

(718) 778-3100

אנחנו על סף ניצחון גדול

כמה מילים על תוכניות הרדיו בניו-יורק שהעלו על סדר היום את אמונתם של חסידי חב"ד שהרבי מלך המשיח חי וקיים

שהרבי הורה להשאר בארץ. "אחותי מאוד מודאגת, ואני מבקש מהרבי להורות לאחיין שלי לחזור מיד", ביקש.

"ארץ ישראל לא נמצאת בסכנה!", אמר לו הרבי בפסקנות. "אתה יכול לומר לאחותך שאין לה מה לדאוג. ארץ ישראל עומדת כעת על סף ניצחון גדול".

כאיש משרד החוץ, הכיר אותו בכיר את ההערכות המעודכנות ביותר לגבי המתרחש במזרח התיכון, וכל ההערכות דיברו על אלפי הרוגים ישראלים (ר"ל) במקרה הטוב... הוא פנה איפוא לרבי, ואמר שאולי הרבי אינו מעודכן מספיק, אבל גם לפי ההערכות האופטימיות ביותר של משרד החוץ האמריקאי צפויה מלחמה קשה מאוד עם אלפי הרוגים (ר"ל).

הרבי האזין לדבריו בקשב, ואחר כך אמר בטון החלטי: "אני חוזר ואומר: ארץ ישראל עומדת כעת על סף ניצחון גדול, ואין שום סיבה לדאגה".

הטון החלטי של הרבי, ועוצמת האמונה שקרנה מפניו של הרבי, כבשו אותו לגמרי, והוא קם ממקומו ואמר בהתרגשות: "כמה מאושר העם היהודי שזכה לכזה מנהיג גדול!".

ביקורו בארץ התקרר לחסידות ולרבי מליובאוויטש, ולפי הוראת הרבי הוא נשאר בארץ הקודש. האם הדואגת הפעילה את כל כוח השפעתה כדי לשכנע אותו לעזוב את מקום הסכנה, אולם הוא בשלו: הרבי מליובאוויטש אמר, ואני נשאר.

בלית ברירה פנתה האם לאחיה, הפקיד בכיר ב"סטייט דפרטמנט", וביקשה ממנו לנסוע לרבי מליובאוויטש ולבקש ממנו שיראה לבנה לעזוב את ארץ הקודש ולחזור לארצות הברית.

מאת: הרב נפתלי אסטולין
שליח הרבי מלך המשיח בלוס-אנג'לס

הלה התקשר למזכירות הרבי, הציג עצמו כאיש ה"סטייט דפרטמנט", וביקש פגישה דחופה עם הרבי. במזכירות הכירו את האיש כאחד הבכירים ביותר ב"סטייט דפרטמנט", וסידרו לו יחידות בלילה שלמחרת.

בשעת לילה מאוחרת קיבלו הרבי בפנים מאירות, וביקש לשמוע מה בפיו. הוא אמר לרבי שנושא ביקורו אינו קשור ל"סטייט דפרטמנט", אלא לאחיין שלו הנמצא בארץ הקודש, ומסרב לחזור לארצות הברית בטענה

דועה הוראת הרבי ללמוד מכל דבר ששומעים הוראה בעבודת ה', ולכן אפתח מאמר זה בסיפור מדהים ששמעתי לאחרונה, ואשר ממנו אפשר ללמוד כמה הוראות בעבודת ה' הנוגעים לעניינים העומדים על הפרק:

היה זה ערב מלחמת ששת הימים. המתיוחות בין ארץ ישראל לארצות ערב הגיעה לשיאים חדשים, ובארץ התכוננו למלחמה ארוכה שתגבה קרבנות רבים. ההערכות האופטימיות היו, שאלפי חיילים יהרגו בשדה הקרב, ועשרות אלפים יפגעו ר"ל היל"ת. הורים דואגים מחו"ל שילדיהם למדו במוסדות החינוך בארץ הקודש, מיהרו לשלוח לילדיהם כרטיסי טיסה חזרה לארצות המוצא.

הבודדים שלא עזבו את הארץ באותה תקופה קשה, היו החב"דניקים. הרבי הורה שלא לפחד ולא להפחיד, ולא לברוח מהארץ. יהיה ניצחון גדול, הבטיח הרבי, ואין סיבה לדאגה.

אחד מאותם בודדים שנשארו בארץ ערב המלחמה, היה אחיין של בכיר ב"סטייט דפרטמנט" – משרד החוץ האמריקאי. אמו של הבחור שלחה לו כרטיס במחלקה ראשונה, אולם הוא הודיע לה שבמהלך

כאשר עמד על מפתן הדלת בדרכו החוצה, קרא לו הרבי ואמר: "תאמר לאחותך, שאם היא רוצה לעשות משהו למען בנה – שתשפיע על בעלה שיתחיל להניח תפילין כל יום. וגם אתה יכול להניח תפילין..."

את הסיפור שמעתי בסמיכות לרעש התקשורתי שהתעורר לאחרונה בניו-יורק בעקבות דברי השחץ והעזות של מחרחרי ריב ומדון, אשר ניסו לעורר מחדש מחלוקת ושנאה כלפי חסידות חב"ד. נראה, כי ברגעים האחרונים של הגלות, הסטרא אחרא מנסה בכל כוחה להלחם בחיילי בית דוד העומדים להכניעה כליל. לשם כך הוא מגייס יהודים הנחשבים לשומרי תורה ומצוות, ומשכנע אותם לעמוד בחזית וליטול את התואר המוגנה "חרפו עקבות משיחך".

כדרכה של חסידות חב"ד, התשובה שלנו הייתה בהסברה, בחכמה בינה ודעת. בארגונו של הרב דוד שלום פייפ, עורך הבטאון 'משיח טיימס', סודרה תוכנית רדיו במוצאי שבת שעברה, במסגרתה התארחו שלושה מטובי המרצים וחשובי השלוחים בארצות הברית – הרב העשיל גרינברג, הרב שלמה מאיעסקי והרב שלום דובער קלמנסון – שהסבירו באר היטב את אמונתם הטהורה של רבבות חסידי חב"ד המבוססת על דבריו הקדושים של הרבי ומעוגנת בדבריהם של גדולי הפוסקים, ראשונים ואחרונים. על מידת ההצלחה של התוכנית תעיד העובדה, שלמרות שסוכם בתחילה על תוכנית בת שעה ועוד חצי שעה לתגובות המאזינים, התוכנית גלשה לזמן שיא של למעלה משלוש שעות, עד השעה 2:15 בלילה (!), לאחר שמאות מאזינים התקשרו להתעניין ולהבין עוד ועוד.

מי שחושב שהתוכנית הנפלאה הזאת תסתום את הגולל על נסיונות הסטרא אחרא לחרור ריב ומחלוקת – טועה. הסטרא אחרא מרגישה שמדובר ברגעים האחרונים שלה, ולצערנו אנחנו עדים חיים לפרפורי הגסיסה שלה שמתפרצים בדמותם של מחרחרי ריב ומדון.

לפני כחודש וחצי חגגנו את י"ט כסלו, חג הגאולה של רבינו הזקן. כאז, גם היום, מפעם לפעם קמים מנגדים חדשים לחסידות חב"ד. לפני מאתיים שנה היה זה אביגדור, רב מתנגד שהלשיך על רבינו הזקן במטרה להרוס את תנועת חסידות חב"ד. מאז ועד היום, בכל דור ודור קמים מתנגדים לחסידות. לעיתים מדובר בסתם אנשים פוחזים וריקים, ולעיתים מדובר בגדולי תורה שנפלו ברשות הסטרא אחרא, והמכנה המשותף של כולם

היא השנאה התהומית לאמת הטהורה של חסידות חב"ד.

באחת משיחותיו אמר הרבי שהשנאה הגרועה ביותר היא שנאה שנובעת מקנאה. כל שנאה אפשר להסיר על-ידי הוספה בפעולות הפצת החסידות; אולם כאשר הקנאה מלבה את השנאה – הרי ככל שמוסיפים בפעולות, כך גדלה הקנאה, ויחד איתה השנאה...

מכיוון שהעולם היום לא יקבל בהבנה שנאה תהומית ללא סיבה, מחפשים אותם מתנגדים סיבות. לפני שלושים שנה זה היה מבצע תפילין, לפני עשרים שנה זה היה תהלוכות ל"ג בעומר, לפני עשר שנים זה היה ההתעוררות לקראת ביאת המשיח, וכעת הם נתלים באמונה הטהורה של חסידי חב"ד שהרבי מלך המשיח חי וקיים.

אני זוכר שזמן קצר לאחר שהגעתי מרוסיה, קרא לי ר' מאיר ריינס, המארגן שיעורי חסידות לתלמידי הישיבות בניו יורק, ואמר לי שיש כמה בחורים שמעוניינים ללמוד חסידות. אני, בחור רוסי תמים, לא שיערתי שעדיין יש מתנגדים אמיתיים לתורת החסידות, ונסעתי איתנו ללא חשש. הוא הוריד אותי ליד פתחו של בית כנסת ליטאי, והמשיך הלאה. נכנסתי לבית הכנסת, עברתי בין הבחורים שלמדו שם, ושאלתי מי מעוניין ללמוד חסידות. כמה בחורים התאספו סביבי והחלו לשיר "הוא אלוקנו" במנגינה החב"דית הידועה. שמחתי מאוד על הבקאות שלהם בניגונים החב"דיים והתחלתי לשיר איתם בהתלהבות. לאחר שסיימו לשיר ביקשתי מהם לשבת ללמוד. הם גיחכו ואמרו: נכון שזה השיר שאתם שרים לפני הרבי שלכם? לא תפסתי את העוקץ שבשאלה, ואמרתי: כן, זה מה שאנחנו שרים עם הרבי. אנחנו יודעים כבר, הם אמרו, אתם לא שרים את זה עם הרבי, אתם שרים את זה על הרבי... לקח לי שעה ארוכה להסביר להם את הטעות שלהם, אבל כבר אז ראיתי שהשנאה לחב"ד יכולה להתפס בשטויות, והם לא צריכים שנאמן שהרבי מלך המשיח כדי לטפח את השנאה הזאת.

במאתיים וחמישים השנה שחלפו מאז התגלות תנועת החסידות ניסו המתנגדים להחרים את הבעל שם טוב, את רבינו הזקן, ונלחמו מלחמת חרמה מול כל נשיאי חב"ד לדורותם. והיא לא תצלח! אנחנו, בכוח האמת הטהורה של חסידות חב"ד, לא נתייחס לדברי הבלע של אותם מחרפי עקבות המשיח, ונמשיך הלאה בהכנת העולם לקבלת פני משיח.

וברוח דבריו של הרבי לאותו בכיר במשרד החוץ האמריקאי – עלינו לזכור

תמיד: חסידות חב"ד לא נמצאת בסכנה; חסידות חב"ד עומדת כעת על סף ניצחון גדול!

ועוד משהו: אם אנחנו רוצים משהו כדי לעזור לניצחון הגדול הזה – עלינו להוסיף באור. עוד שיעור בענייני גאולה ומשיח; עוד הפצה של עלוני הסברה בנושא, ועוד פירסום חוצות מקיף.

לסיפור בו פתחתי, יש המשך: בטרם יצא אותו בכיר מחדרו של הרבי, אמר לו הרבי: לאחר הניצחון, אני מעוניין שתגיע אלי ליחידות.

לאחר הניצחון הנפלא במלחמת ששת הימים, זכר אותו בכיר את בקשתו של הרבי, והגיע ליחידות נוספת. במהלך היחידות גילה לו הרבי כי בימים אלה שולחת ממשלת ישראל משלחת רמת דרג לארצות הברית, כדי לשכנע את האמריקאים להוביל מהלך בו תחזיר ישראל את כל השטחים שכבשה לידי הערבים!...

הרבי ביקש מאותו בכיר להפעיל את השפעתו במסדרונות משרד החוץ האמריקאי, ולומר לכל מי שיהיה מוכן לשמוע, שצה"ל לא ניצח בזכות כוחו ועוצם ידו, אלא אך ורק בזכות מתנת ה', שהחליט להעניק לבני ישראל חלקים נוספים מארץ הקודש, הכוללים את המקומות המקודשים ביותר לעם היהודי. משום כך, אין לממשלת ישראל את הסמכות למסור את השטחים הללו לידי הערבים.

גם להמשכו של הסיפור יש הוראה מעשית לזמננו. פעמים רבות חזר הרבי על הפתגם "אם דבר ריק – הוא מכס": כאשר מתעוררת כזאת התנגדות לאמונה הטהורה של חסידי חב"ד, עלינו לפשפש במעשינו ולבדוק היכן יש בנו ריקים שגורמים להתנגדות הזאת. במקרה הזה, הריקים הצטרפו בגלוי לאותם המלעיגים ומחרחרי ריב, וחשפו את זהותם ברבים.

אבל גם בנו האשם: כנראה שעדיין חסר לנו בהתמסרות הראויה להפצת בשורת הגאולה. אילו היינו מבצעים את רצונו הקדוש של הרבי ודואגים להביא את המסר של הרבי לכל פינה בעולם – מסר עם הסבר ברור ומתקבל – אין ספק שהסטרא אחרא לא היתה יכולה להרים ראש עד כדי כך.

עלינו להוסיף עוד ועוד בהפצת בשורת הגאולה, מתאים לרצונו הקדוש של הרבי, ובמרה ממם נזכה להתגלות המלאה "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר" בגאולה האמיתית והשלימה.

ראשית צמיחתה של

קהילה חב"דית...

בדרך כלל נוהגים לסקר ולכתוב על קהילות חב"דיות וותיקות ושורשיות, רבות-שנים; בשונה מתמיד, הפעם הסקירה היא על קהילה חב"דית צעירה שאך כעת שולחת את שרשיה לאדמתה של העיר "פאסייק" שבצפון ניו-ג'רזי, השוכנת למרגלות הנהר "פאסייק", במקום פסטורלי בו שולטים הנוף והדממה הקסומה.

● בוודאי עוד נשמע על הקהילה החב"דית החדשה...

ארבעים שנה. בעיר התגורר הרב שמעון באברויסקי שהגיע למקום בשליחותו של כ"ק אדמו"ר הרי"צ, שהורה לו לפעול להפצת חסידות בקרב יהודי העיר. הרב באברויסקי הקים במקום בית כנסת חב"די קטן בשם "אנשי ליובאוויטש", וכחסידי חב"ד יחידי בעיר החל לפעול לבדו בהפצת החסידות.

זכה בית הכנסת החב"די הצנוע הזה, לארח מספר פעמים את החסיד הדגול ר' איציה דער מתמיד, בכל עת שהיה מגיע לעיר במסגרת נסיעה של איסוף כספי יעמדי.

פאסייק היהודית עברה גלגולים לא מעטים. תור הזהב שלה היה לפני כארבעים שנה, עת התגוררו בה כעשרת אלפים משפחות יהודיות, אלא שלאחר מכן החלה נסיגה משמעותית, ורבים מיהודיה עזבו את המקום. בשנים האחרונות שוב חלה עליה והחלה נהירה של משפחות שומרות מצוות המחפשות איכות חיים יחד עם קירבה לניו-יורק רבתי. כ-1200 משפחות שומרי מצוות מתגוררות

כך במילים פשוטות הונח נדבך נוסף בהקמת קהילה חב"דית צעירה חדשה על פני הגלובוס. מי יודע, אולי בעוד עשרים שנה, כשאזדמן שוב לעיר, אגיע לבית כנסת גדול ומפואר שיכול להכיל מאות מתפללים. או אז אוכל לומר לילדיי ונכדיי "אה, הייתי נוכח ברגעיה ההיסטוריים של הקהילה הזאת"...

מאת: שניאור זלמן לוין

ק רבע שעה מהעיר ניו-יורק רבתי, ההומה והסואנת, ואתה מגיע לפאסייק הנמצאת בצפון ניו-ג'רזי. העיר שוכנת למרגלות הנהר "פאסייק", נוף ירוק פסטורלי נשקף אליך מכל מקום. שקט ודממה קסומה מקדמים את פניך.

גרעין ראשון של הקהילה החל כבר לפני

ק לעתים רחוקות יוצא לאדם להיות נוכח בימים, שעות או רגעים היסטוריים. כשזה קורה לעתים רחוקות, נודה, זה מרגש. אפילו מרגש מאד.

חויה כזאת היתה לי בשבוע שעבר, כאשר השתתפתי בתפילות השבת בבית הכנסת "בית מנחם – חב"ד" של קהילת חב"ד בעיר פאסייק שבצפון מדינת ניו-ג'רזי. שניים וחצי מניינים של אנ"ש התאספו בבית משפחת זיגלבוים, שם מתקיים המנין הקבוע של תפילות השבת. לאחר קריאת התורה דפק הרב יצחק דוד סמיט, המשפיע של הקהילה, על הבימה ובקווים כלליים תיאר את התפתחותה של הקהילה החדשה שזה אך עולה על דרך המלך: "המקום צר מהכיל את כולנו", הוא אומר, "בחודשים האחרונים התווספו אצלנו כמה משפחות, והגיע הזמן להקים בית כנסת, בית קהילה גדול ומסודר, שיכיל את התפילות, ההתוועדויות והפעילות. במשך השבוע תתקיים אסיפה בענין, וזכותו וחובתו של כל אחד להשתתף בה".

שמירה והצלה

לפני כארבעים שנה היה בפאסיק בית כנסת חב"ד שהיווה מוקד משיכה לשוחרי חסידות, בראשות הרב שמעון באברויסק.

עם התפתחותה של העיר, החלו מהנדסי העיר לתכנן מחדש את תוואי העיר, וכך הועלתה הצעה לסלול כביש מהיר במקום בו עמד בית הכנסת החב"די ואף בתי כנסת נוספים. מובן מאליו שעל פי התכניות כל הבתים שעמדו בדרך היו צריכים להיהרס.

בוועדה לתכנון ערים ישב גם יהודי, אשר למרות שלא היה שומר מצוות, ראה בכך פגיעה חמורה בקדושתו של בית הכנסת. הוא הבין כי אם לא יעשה מעשה, הרי כל זכר של יהדות שיש בעיר – יימחק. הוא הקדיש אפוא מאמצים רבים ובתוקף תפקידו הוציא החלטה שאם בתי הכנסת הללו ייחרבו, לפחות תדאג העירייה לפצות את הקהילות בבניית בתי כנסת חדשים.

ואכן, ההחלטה נתקבלה, ומספר בתי כנסת חדשים קמו ונבנו במשך השנים האחרונות.

בעיר. בתוך שבועות ספרים הושג ספר תורה וריהוט מתאים, הודות למאמציו הבלתי נלאים של ראש הקהילה ר' ראובן דיוויס. העברתו של בית הכנסת והתפתחותו, גרם לעליה חדה במספר המתפללים, גם לא חב"דיים, שאיוו לעצמם מקום תפילה את בית הכנסת החב"די, בו מפעמת רוח של משיח וגאולה, ובו נלמדים שיעורי חסידות. בכך למעשה חוזרת עטרה ליושנה, בהפצת

חב"דיות לא מעטות שיצרו את פריחתה המחודשת של הקהילה הצעירה. רק בחודשים האחרונים נוספו כעשר משפחות לעשרים וחמש המשפחות החב"דיות הוותיקות.

בית כנסת חב"ד נפתח כמעט מיידית. בתחילה בתנאים קשים, ביביסטמנטי של משפחת ר' משה סאלר, ולאחר מכן עבר לאגף מיוחד בבית משפחת זיגלבוים המתגוררת

בעיר, ועם ביאתן החלו חיי תורה ויהדות לפרוח במקום. 12 בתי כנסת, ישיבה גדולה שמהווה מוקד משיכה למאות בחורים מכל ארה"ב. מקווה מהודרת שפתוחה כל שעות היום.

שבת אחר הצהריים. גם רחובות פאסיק עטו ארשת שבתית. הרחובות המרכזיים מלאים במשפחות וילדיהן ועגלותיהן, פוסעות בניחותא, כמו בעיר חרדית לכל דבר. השקט הקסום, השלווה והרחובות הירוקים, משרים אווירה רגועה ושבתית.

מסתבר כי בעיר יש גם את כל השירותים הנצרכים לחיי קהילה יהודית מפותחת: חנויות אוכל כשרות למהדרין, סופרמרקט ענק שיש בו כמעט כל אוכל כשר; במונסי הסמוכה (שלושים דקות מהעיר) יש בית ספר חב"ד לבנים ולבנות. במרחק דומה נמצאת גם מוריסטון על כל שירותי הקהילה החב"דיים המפותחים שביכולתה להציע.

עקב מחירי הנדל"ן המאמירים בברוקלין, ועקב העובדה כי המקום קרוב לניו יורק אך יש בו איכות חיים, צופים כי בשנים הקרובות תמשך הנהירה הגדולה לעיר.

תהליך זה הביא עמו גם משפחות

**מכתב כ"ק אדמו"ר מלך המשיח
למתפללי בית הכנסת ליובאוויטש
בפאסייעק. נדפס באגרות קודש חלק
כ"ב, ומובא כאן בתרגום חופשי ללה"ק:**

ב"ה, אדר"ח אד"ר תשכ"ב
ברוקלין.

מתפללי בית הכנסת
אנשי ליובאוויטש בעיר פאסייעק,
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

נהניתי לקבל פרישת שלום מכם, על-
ידי הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה
אהרן משה ש"י באברויסקי, שגם העביר את
הסכום שלכם, עליו מצורפת קבלה.

ולפי הסדרה שבשבוע זה, שתחילתה
היא הציווי מהשי"ת, וזאת התרומה אשר
תקחו מאם זהב וגו', מובא במדרש (תרומה
פ' ל"ה) המאמר: אמר רשב"ל לא היה
העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא
בשביל המשכן, ובשביל בית המקדש.

הרמז בזה, שכאשר נותנים זהב עבור
עניני תורה ומצוות, הרי זה מוריד למטה
זהב בעולם.

כך יהיה גם אצל כל אחד שנותן תרומה
עבור עניני צדקה, שיתוסף בברכה מהשי"ת
בענין שנותנים ובכל עניניו בכלל.

בברכה לבשורת טובות.

ב"ה, אדר"ח אד"ר, תשכ"ב
ברוקלין.

מתפללי בית הכנסת אנשי ליובאוויטש בעיר פאסייעק,
הי עליהם יחיו

שלום וברכה!

איך בין געווען צופרידען צו באַקומען אַ גרוס פון אייך דורך הרה"ח
אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מו"ה אהרן משה ש"י באברויסקי, און האָט אויך
איבערגעשיקט אייער ביישטייערונג, אויף וועלכעס איז דאָ די קבלה.

און לויט דער סדרה פון היינטיגער וואָך, וואָס דער אָנהויב פון איר
איז, דער אָנזאָג פון השי"ת, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וגו'
ווערט געבראַכט אין מדרש (תרומה פ' ל"ה) דער מאמר אמר רשב"ל לא היה
העולם ראוי להשתמש בזהב ולמה נברא בשביל המשכן, ובשביל בית
המקדש.

„די וועלט איז ניט ווערט צו באַנוצען זיך מיט גאָלד, נאָר סאיז
באַשאַפען געוואָרען צו באַנוצען זיך דערמיט פאַרן משכן און בית
המקדש" —

דער רמז — מיין דערפון איז, אַז ווען מען גיט זהב פאַר ענינים פון
תורה ומצוות, בריינגט דאָס אַראָפּ זהב אין וועלט.

אַזוי זאָל אויך זיין צו יעדערן וואָס גיבען תרומה אויף עניני צדקה,
זאָל צוקומען אין דער ברכה פון השי"ת אין דעם וואָס מעיט און אין אַלע
זיינע ענינים בכלל.

בברכה לבשו"ט.

דווקא בשל הרקע האקדמי וההשכלתי
של המתפללים, מרתק לשבת בשיעור ב"דבר
מלכות" השבועי או בכל שיעור חסידות אחר,
ולשמוע כיצד לומדים שיחה או מאמר —
מתוך הבנה מעמיקה וליבון של הדברים.

שיעורים אלה נמסרים על ידי המשפיע
הרב יצחק דוד סמית, שהתמנה לאחרונה
למשפיע של בית הכנסת. הוא עצמו עורך דין
בעל שיעור קומה, ויחד עם זאת הוא נותן
דחיפה חזקה בכל הקשור לשיעורי חסידות,
פעילות והתפתחות הקהילה.

סיפורה של קהילה בראשית צמיחתה...

השאר סיפר על יחידויות שהיו למייסד
הראשון של הקהילה הרב אהרן משה
באברויסקי אצל הרבי, בהן אמר לו הרבי בין
השאר: "אתה צריך לדאוג שיהיה בפאסייק
מנין נוסח האריז"ל".

קהילה מעניינת היא קהילת חב"ד
בפאסייק. רק מעטים מביניהם הגיעו מבתי
חב"דיים, השאר צעירים שהתקרבו ליהדות
ולחסידות, שעוסקים במקצועות חופשיים.
חמישה עורכי דינים, שני רואי חשבון, אנשי
עסקים ומכירות. כל אחד וסיפור חיים מרתק
משלו.

החסידות בפאסייק, כהוראתו של הרבי
הרייז.

ר' ראובן דיוויס, ראש הקהילה: "מפליא
לראות אנשים שמגיעים לבית כנסת חב"ד,
ובהתרגשות לא מעטה הם מספרים כי לנגד
עיניהם עדיין עומדת פעילותו החב"דית רבת
השנים של הרב באברויסקי, שהיה למעשה
נציג חב"ד וקידש שם חב"ד בפעולותיו".

רבים החלו להגיע להתוועדויות
החסידיות שנערכו בכל יומא דפגרא. באחד
הפעמים אף הגיע הרב יהודה לייב גרונו
לחתוועד ולחזק את הקהילה החדשה. בין

<p>מראים ומשמיעים משיח</p> <p>חדש: ספר - "התקשרות בחוויה אישית." מאת שרה דובז'ינסקי</p> <p>40 ₪. משלוח 15 ₪.</p> <p>מדבקות לרכב הוצאות משיח</p>	<p>הפצה עולמית מחירים</p> <p>שלט מואר: 490 ₪.</p> <p>מערכת הגברה: 770 ₪</p> <p>ערכה כוללת: 1101 ₪</p> <p>שלט מואר לבית: 380 ₪.</p> <p>משלוח: 75 ₪.</p>	<p>מוצרי משיח</p> <p>לפרטים והזמנות: שמר"י הראל טלפון: 053 952770 Email: m_moshiach@bezeqintnet</p>
--	---	--

הקהל את העם האנשים הנשים והטף בשורה משמחת

לאור הביקוש הרב ולאחר ההצלחה בשנה שעברה שמחים הננו להודיע שבע"ה
עלה בידינו לסדר ולהביא את המרצה החשוב הרה"ח ר' שלום דובער קלמנסון
שליט"א שליח כ"ק אד"ש מה"מ, סינסנטי אוהיו. לסבב התוועדויות - הרצאות

ההתוועדויות יתקיימו בימים הסמוכים ליו"ד שבט הבעל"ט ולאחריו ברחבי ארה"ק
המעונינים נא לתאם מראש בטל. 03-9607922 או 052-745442

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

פרויקט שיחות קודש

בידידות נאמנה וברוב שמחה וטוב לבב,
נביע שפע ברכות ואיחולים
לבביים לעמיתנו לעבודת הקודש

הרה"ת ישעיה העניך וזוגתו שיחיו לדרר
להולדת בתם תחי'

תזכו לגדלה לתורה, לחופה ולמעשים טובים מתוך
הרחבה בגשמיות וברוחניות,
ותרוו מכל יוצאי חלצכם שיחיו רוב נחת חסידי-
אמיתי לנח"ר כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א,
ובמהרה בימינו ממש נזכה לראות בעיני בשר את
כ"ק אדמו"ר מה"מ והוא יגאלנו

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

ברכת

אחים

ברגשי גיל ושמחה, אאחל את מיטב הברכות והאיחולים
לידידי ורעי מסור ונתון בכל ליבו ונפשו לכל עניני ומבצעי
כ"ק אדמו"ר מה"מ שליט"א, עוסק במסירה ובנתינה
בהכנת העולם לקבלת פני משיחת איש חי רב-פעלים.

הרה"ת עמוס מנחם הכהן

וזוגתו מרת חנה שיחיו כהן

לרגל הולדת בנם שיחי בשעטומ"צ

יהא רעווא מן שמיא שיזכו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים

"שמענו בזה

מעשה נוראה ואכ"מ"

בבואנו מיום ההילולא של אדמו"ר הזקן, כ"ד טבת, מוגש בזאת חלק נוסף מתוך הסקירה אודות הספר 'בית רבי' – הביוגרפיה החב"דית הראשונה שהשנה מלאו מאה שנה להדפסתה (תרס"ב-תשס"ב) – והפעם על כמה ממאפייני הספר: מסמכים, שמועות וסיפורים • חלק שני

יראה הרואה בגוף המכתב ובפרט בתשלום המכתב שבכתי"י ששם מפורש הדבר יותר יעויין-שם⁵⁰.

מלבד אגרות באו ביב"רי איזכורים נוספים לכתבי-יד, מהם ראויים לציון:

אודות כתביו של הר"ר משה בן אדה"י מעיד המחבר (ע' 113): "וראינו בוך [=ספר] גדול מהכתבים רשימותיו כו", אך אין הוא מפרט אם מדובר במקור או בהעתקה.

יש ומציאותו של כתב-יד מובאת אצלו כשמועה (ח"י ע' 4 [184] הערה א): "ואחד מנכדיו [של אדמו"ר האמצעי] הרבנים אמר לנו שנמצא ממנו [חיבור בכתב-יד] גם⁵¹ על הלכות נדה כו", ועד היום שמועתו היא

מוויטבסק והרבנים שעמו בארץ-הקודש, וכן מהאדמו"ר ר' שלמה זלמן מקופוסט, שהמחבר נמנה עם חסידיו.

חלק מהאגרות נדפסו אמנם רק

מאת: שמואל קראוס

בהעתקה חלקית או בקיצור לשון, ויש גם שהעתיקם מגוף כתב-יד-קודש. יש והמחבר מפנה את הקורא לעיין באגרת שבכתב-יד, במקום להעתיקו (ע' 21 בהערה): "כאשר

בואנו לתאר את טיבו ותכונותיו של הספר 'בית רבי' [להלן: 'ב"ר'], ספר אשר ערכו התוכני לא יסולא בפז, זאת בשל הידיעות החשובות שמקורן במלאכת מחשבת של איסוף מסמכים ושמועות, כדאי להתמקד בכמה נקודות עיקריות שבהן הוא מתאפיין.

הראשונה קשורה לפרסום מסמכים:

עם הדפסתו היה היב"רי לספר הנדפס הראשון שבו מספר רב של אגרות רבותינו נשיאינו, חלקן בפרסום ראשון: עשרים אגרות מאדמו"ר הזקן⁴⁸, שבע אגרות מאדמו"ר האמצעי ושתיים מהצמח-צדק⁴⁹ – זאת מלבד המכתבים מהרה"ק ר' מנחם-מענדל

48. מעניין שדווקא הכתב הידוע בשם 'נפש השפלה' (נדפס לראשונה בתרל"ו ב"תולדות עמודי החב"ד", וראה 'בית משיח' ג' ע' 70 ע' 33-35) לא רק שלא הועתק ביב"ר, אלא אף לא הוזכר בו.

49. צויינו ב'ירשימת ספריו ומאמריו' שבהוספה לשו"ת צ"צ חלק אורח-חיים, תשי"ה, ע' 156 מסי' 35, אך לא צויינו בהוספה לקונטרס 'תורת החסידות', תשי"ו, ע' 29, שם בע' 27-28 צוינו רק אלו של אדה"י ואדה"מ.

50. הנידון היא הכותרת שנדפסה באגרת-הקדש שביתניא: סימן כז, שהוא כותב עליה שהיא "טעות דמוכח". המכתב בשלמותו נדפס בתרפ"ד בספר 'גניזי נסתרותי', ועל הערת

ה'יב"ר' סמך אד"ש בשנת תשי"ו בהוספה לשו"ת צ"צ חאוי"ח ע' 158 הערה 16, וכפי שצייננו: "וכבר העיר ע"ז בבית רבי ח"א ע' י"א", ובשנת תשי"ד הכניס זאת ב"לוח התיקון" ליתניא. אך ראה "הוספה לאחי"ז" בשיעורים בספר התניא ע' 1699, שמיישב הנוסח הנדפס (וראה גם "מקורות והערות" לאגרות-קודש אדה"י כרך א ע' תכג).

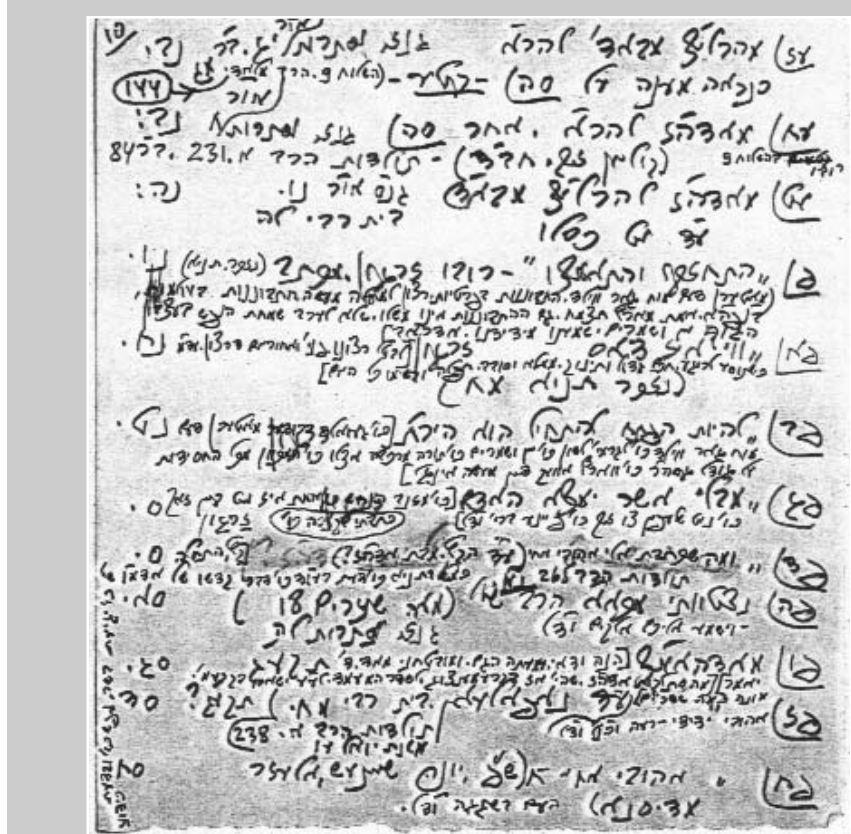
51. זה בהמשך לדבריו שם על "חיבור אי קצר על שולחן-ערוך אבן-העזר שנמצא בכתב-יד והוא בקיצור נמרץ ובעומק גדול", וכך גם שם בע' 36 [216]: "ערך ח"י בוגין על שו"ע אהעי"ז שנמצא בכ"י. וגם על הל' נדה נמצא ממנו בכ"י" (בשנת תשי"ט נדפסו בהוצאת קה"ת 'פסקי דינים' ממנו על יורה דעה, הלכות טריפות, ובי"פתח דברי" מכ"ק אד"ש

כשרות לפסח:

על רבה של וויטבסק, הגאון החסיד ר' יצחק אייזיק בהר"ד, מספר היבירי (עי' 148) כי "היו לו בקבלה מרבינו [הזקן] הרבה דברים בענייני ההוראה", ושפעם אחת היה בברוד אצל הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות, בעל היבית אפרים, ותוך כדי דיבורם התורני "הוציאו כמה הלכתא רברבתא למעשה". בהערה מפרט היבירי דוגמא להלכה שהתחדשה אז:

"שמענו ממקור נאמן שדברו אז על-דבר אתרוגי קורפי [שיש עליהם חשש שהם מורכבים מלימון], ויצא הפסק מהם שאם האתרוג גדול כל-כך עד שישאר שיעור אתרוג לבד ההרכבה אז הוא כשר. ועל פסקם זה סמך את-עצמו אדמו"ר בעל צ"צ נ"ע פעם-אחת שהיה דוחק גדול בליבאוויטש על אתרוגי גינובא [הבאים מקאלברי – והיו נשלחים בעבר דרך גינובא-יאנובא ושמהדרים לברך דווקא עליהם] וסיפר אדמו"ר דבר הפסק שלהם וסמך על-זה למעשה. אך גם זה שמענו ממקור נאמן⁵⁴ שאדמו"ר הנ"ל סיפר בשם דודו הרב חיים-אברהם נ"ע ששמע בעצמו מאביו קודש-הקדשים רבינו נ"ע שזהו דוקא כשאין בעיר שום אתרוג מאתרוגי גינובא (אז יש לחפש קולות על שארי אתרוגים כו') אבל כשנמצא בעיר אז לא יברכו על אתרוג אחר. ופעם-אחת היה דוחק בליבאוויטש ולא נמצא בכל העיר כי-אם אתרוג אחד מגינובא – בירך אדמו"ר על הגינובר, ובעת הלל נטל אתרוג שלו שהיה אתרוג ארץ-ישראל כו".

אך נראה כי השמועה הראשונה, זו האומרת כי הצמח-הצדק סמך למעשה על הפסק המכשיר אתרוג גדול הבא מקורפו (בשנה בה "היה דוחק גדול בליבאוויטש על אתרוגי גינובא", ומשמע שאפילו אחד לא היה) – לא הייתה מקובלת אצל כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע, שכן בשנת תרמ"ט כתב⁵⁵:

רישומים שערך אדי"ש לתכריך כתב-יד ובו אגרות-קודש, ובין הציטונים מצוין גם לספרים "בית רבי" ו"מאה שערים" שפרסם רח"מ היילמאן מקורות נוספים שצוינו ברשימה: 'השלוח', הרב פרסליד' (שחלק ראשון שלו נקרא: 'תולדות הרב'), 'גנזי נסתרות' (חלק "אור רב"), ו'משנת יואל'

בנוסף לזה, היבירי היה הראשון לפרסם (בעי' 76) מסמך ברוסית הקשור לאחד ממאסרי אדה"י⁵³.
קודה נוספת בה מתאפיין היבירי קשורה לשמועות, מהן הקשורות להלכה. נביא כאן שתי דוגמאות, האחת בנידון כשרות האתרוגים והאחרת בנידון

המקור היחיד לקיומו של כתב-יד זה. ויש שהוא מציין לכתב-יד הנמצא ברשותו, ומצרף לכך דיון בתוכנו (עי' 168 הערה א): "שיו"ת אחד נמצא אצלנו בכת"י ששאל אחד מאדמו"ר בעל צ"צ נ"ע וכתוב שם שהברכה-הנהנין נדפס בשנת תקס"ס. ואולי הוא טעות-סופר וצריך-להיות תקס"ג. או אפשר...⁵²

תח"י העתקות בשפת רוסיה שהשיג בארחיו בוולנא. כל התקנות והזכיות שהשיגו אז החסידים מהממשלה".

54. קטע זה נמצא גם ברשימת הסיפורים המיוחסת לבעל היבירי (עליה בחלק הראשון, סמוך להערות 24-25), בנוסח זה: "ע"ד אתרוגי יאנווער אמר אדמו"ר נ"ע ששמעו מדודו הרח"א ששמע מאביו אדמו"ר נ"ע אסור לברך על אתרוג אחר ופעם-אחת היה דוחק ולא נמצא רק יאנווער אחד ווולתו היו אתרוגי ארץ-ישראל יפים ומהודרים ובירך על היאנווער ורק בעת הלל נטל אתרוג אי"י – אלא שמכאן לא ברור היכן היה דוחק ומי בירך על אתרוג אי"י (אפשר וגם זה המשך מדברי הרח"א על אדה"י), וגם מתוספת המשפט "וולתו היו אתרוגי אי"י יפים ומהודרים" [תוספת שנוספה בתוך ההעתקה מהיבירי ביאוצר מנהיג חב"ד] אלול-תשרי (תשנ"ה) סוף ע' [רעט] עולה שנענע בהלל באתרוג אי"י מפני שהיה יפה ומהודר מהיאנווער, אך מהשמטתה ביבירי אפשר והשימוש בהלל באתרוג אי"י הוא מחשש לפגימה באתרוג יאנובער היחידי שבעיר (שמשמע שלא היה "שלו", של הצ"צ). וראה גם בעדות שנתתה בשקלוב בשנת תרנ"ו אודות הנהגת הצ"צ [התפרסמה בתש"מ] בקובץ "גדיל תורה" ירושלים, הובא ביאוצר מנהיג חב"ד [שם]: "ששלחו לאדמו"ר הנ"ל מארץ-ישראל אתרוג גדול ויפה להפליא – לא לקח, רק בעת שאמר הלל", וכן העיד כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בשנת תרמ"ט (באגרת שבהערה הבאה) אודות הנהגת אביו,

מתיק בהערה 3 מדברי היבירי שבעי' 63 הנ"ל. בתש"ל נדפסו בהוצאת קה"ת יפסקי דינים ממנו על אבן העזר, הלכות גיטין. בתשס"א נדפס בספר הזכרון יתפארת יהודה קלמן, עי' 11-23 סימן נוסף על הלכות גיטין.

52. כתי"י זה הובא ע"י אדי"ש בקונטרס 'תורת החסידות' עי' 26 הערה 8, וראה 'בית משיח' גלי' עי' 164 עי' 47 הערה 40.

53. הודעה על שחרורו ממאסרו השני. בעי' 75 הערה ב כתב: "שמענו שהעתקת הנייר... נמצא כעת בוויטבסק תחת-יד אחד מנכדיו שקנה אותה בנשים אלו בתוך הרבה ניירות ישנות שהוציאו מארחיווע [מארכיוון]. בדומה לזה כתב בחיבור 'תולדות אדמו"ר הזקן' (ראה לעיל הערה 23): "בשנים האלו הוציאו מארחיווע ניירות ישנים למכור ובתוכם נמצא גם הנייר הזאת בעצם חתימת-יד הקיסר וקנאה ר"ו ברי"ב שניאורסאהן מוויטבסק חתן הרב מלאדי ש"י בעד סך חמשה רוי"כ". ובמכתב ר' שמריה שניאורסאהן מבי"ד סיון תר"י: "זה לא כבר שמעתי כי בוויטבסק קנה האברך שניאור זלמן בן ר' ברוך שניאורסאהן ניירות שאין בהם חפץ מאיזה ארכיוו בשם. איזה עשרות פוד. ומצא בתוך הניירות מכתב כתב יד מוקיני הרש"י ז"ל עם העתקה בשפת רוסיי וכפי ששמעתי המכתב הזה דאקומנט נכבד הוא וכתוב לוויטבסק להודע מזה". ובאגרת י"ז אדר-שני תרנ"א: "זה לא כבר היה בפה אחד מנכדי אדמו"ר מהר"מ מלבאוויטש. והגיד לי שנמצא

"ועתה בחג הסוכות העבר, לא קבלתי האתרוג בזמנו... ורציתי לעיין בהדין אולי אמצא מדברים מנידון אתרוגי קארפע או ארץ-ישראל ולמצוא היתר לברך עליהם (ובאמת אף אם מצאתי היתר בספרים איני יודע אם הייתי סומך על-זה, אחר שאבותינו רבותינו זצוקלה"ה החמירו בזה כל-כך)". ובשנת תרע"ו סיפר⁵⁶:

"פעם אחת לא היה בנמצא כלל מין יאנווער אתרוג, והצ"צ נטל קארפירער בלא ברכה".

הדוגמא השנייה עוסקת בכשרותם של דגים-מלוחים, "הערינג", לחג הפסח:

בספר 'אוצר מנהגי חב"ד' ניסן-סיון (תשנ"ו, ע' סא-ב) הובאו דברי אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך שלו שהתיר אכילת הערינג בפסח, בכותבו שאין לחשוש "שמא יש עליהן עדיין פירור דק של חמץ בעין שנדבק בו מן המלח ומחמת דקותו אינו נראה לעיני", משום שאין רגילים לאוכלם ללא הדחה במים, ולכן "אין לחוש שמא ישכח להדיחו ומותר לאכלו בפסח ע"י הדחה שישרנו ג' פעמים במים, ואם ישרנו בתוך כלי של פסח וגם ידיחנו יפה ויעבור מעליו משהו חמץ הדבוק בו – הרי זה משובח"⁵⁷.

כן הובאו שם דברי אחי אדה"ז, המהרי"ל מיאנוביטש, שהתפרסמו בשנת תר"ח ב"לוח הטעות" למהדורת השולחן ערוך שנדפסה בזיטומיר: "והמחמיר בכל ענין הרי זה משובח", וסופר כי בשנת תרל"ד יצא הרב הגאון ר' אריה ליב זיבוב מדווינסק – שבהיות בן ח"י שנה נסמך להוראה על-ידי

הצמח-צדק⁵⁸ – ופירסם כי בעת ששימש ברבנות בעיר בוברויסק, בבית-דינו של הגאון החסיד הרב ברוך מרדכי מבוברויסק – מגדולי תלמידי אדמו"ר הזקן⁵⁹ – באה לפניו עדות כי מי המלח בהם שורים את ההערינג נעשים משעורים חמוצים, כך ששוב אין מדובר רק בחשש שמא המלח לא נבדק, אלא בחמץ גמור שאין מועילה בו הדחה. דברים אלו עוררו בשעתו פולמוס בכתבי-העת, והובאו דברי רבנים לכאן ולכאן.

והנה לפנינו שמועות של בעל היב"ר – שנעלמה מן האוצר – אודות דבריו של אדמו"ר הצ"צ בנידון:

בין חסידי אדה"ז המפורסמים מונה היב"ר את רבה של פולוצק, הגאון החסיד הרב נתן הלוי הורביץ, וכותב (ע' 150 בהערה) "הוא היה הראשון שהוציא היתר על דגים-מלוחים בפסח אצל אנ"ש. ואדמו"ר בעל צ"צ נ"ע התרעם עליו מאד על-זה ואמר-לו: האם זהו עגונה שממתנת על היתר שלך כו"⁶⁰.

משמועות לסיפורים. המחבר השתדל לעסוק בסיפור תולדותיהם של רבותינו, אך בדרך כלל מיעט להרחיב בסיפורי מופתים אודותם. בשורות הבאות נביא לכך דוגמאות:

בדברו אודות הרה"ק ר' אהרן הלוי מסטארעשעל, כותב היב"ר (ע' 135): "בסיפורים הנדפסים מכבר כתוב שם הרבה מעשיות נפלאים עליו, אך מאשר לא נתברר לנו אמיתתן של דברים על-כן לא העתקנו מהן גם הקיצור ומי שירצה יוכל לעיין

בסיפורים הנ"ל", ("בסיפורים הנדפסים" – כוונתו כאן לנדפס בשנת תרכ"ד בספר 'שבחי הרב', שמחברו היה נכדו של ר' אהרן ובשערו נאמר: "ונספחו להספר הזה נוראות ונפלאות מחביריו ותלמידיו הקדושים", ובפנים כותב המחבר: "והנה פה מגמתנו לספר מתלמידו הקדוש מוהרא"ה...")

– ומכאן ניתן ללמוד על אותם פעמים בהן הביא ביב"ר שמועות שונות מהנמצא "בסיפורים הנדפסים"⁶¹ – יש שתוך כדי איזכור זה ובקיצור נמרץ⁶², ויש שבלעדיו ובאריכות יחסית⁶³ – שלגביהן נתבררה לו אמיתותם של דברים.

לאידך, כמעט ואין היב"ר מביא את סיפורי החסידים שנאספו בספר 'סיפורים נוראים' [להלן: 'סיני'] שנדפס בלעמבערג 1875 [תרל"ה-ו], שאודות מחברו, הרה"ח הרב ר' יעקב נ"ע מקיידאן, כותב אדמו"ר (מהור"צ) נ"ע⁶⁴:

ה' אחד המשפיעים והי' מגדולי בעלי השמועה והוא הי' הראשון בין חסידי חב"ד אשר חקר ודרש ואסף כמה ספורים חסידיים ביחס לנשיאי חסידי חב"ד.

ועל דברים שאמר לו אביו, אדמו"ר מהורש"ב, בשנת תרנ"ו, סיפר⁶⁵:

בקיץ של התנאים שלי צוני אדנ"ע שאקרא הספר "ספורים נוראים" [של הבעש"ט, ההמנ"ע, אדה"ז, אדהאמ"צ, הצ"צ]⁶⁶ של ר' יעקב קאדאניר (מחסידי אדהאמ"צ)⁶⁷ ואח"כ של הצ"צ. מובא ב"בית רבי". . . כי על ריע"ק יש לסמוך.

להם כל יסוד ואין הדעת סובלתן").

62. ראה לדוגמא אודות פטירת הרה"ק ר' ישראל פולוצק מתלמידי המגיד (ע' 14 הערה ג): "בסיפורים הנדפסים כתוב על-זה מעשה נפלאה, יעניין-שם".

63. ראה בדוגמא שהובאה לעיל הערה 47, שהוא סיפור שהעתיקו היב"ר מבלי לציין מקורו (בשבחי הרב, 'קהל חסידים' ו'תולדות עמודי החב"ד'), אך השמיט המובא שם שסיפור זה סיפר החסיד ר' פנחס רויזעס (אודות השיבושים שבסיפור זה שהועתקו ביב"ר – בעניני רבנותו של הרה"ק ר' לוי יצחק מברדיטשוב, והחרם של שנת תקל"ב – כתבתי ביכפר חב"ד ג' 502, כ"ז כסלו תשנ"ב, ע' 29, 32).

64. 'אגרות-קודש' שלו כרך ו ע' קעא.

65. ברשימות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו, חוברת צדי"ק ע' 7.

66. ועוד בספר זה סיפורים על תלמידי הבעש"ט, הרה"ק ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב ור' פנחס מקורץ, ועל תלמידי המגיד, הרה"ק ר' ישראל מפולוצק, ר' עזריאל וויינער, ר' זושא מאניפולי והמגיד מקוויניץ.

67. כך גם בקונטרס 'אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה' ע' 33 הערה 65, אף שביסיפורים נוראים מביא כמה פעמים דברים ששמעו "מפה קדשו" של אדמו"ר הזקן,

– הפעמים הללו צוינו ונאספו ע"י הפרופ' ג' נגאל ב"הוצאה ביקורתית עם מבוא הערות ומפתחות", ירושלים תשנ"ב, ע' 16 הערה 19. אך בעוד ובתחילה הוא כותב בצדק (שם): "מתוך הסיפורים נראה, כי ר' יעקב קידנר זכה להכיר את... אדמו"ר הזקן", הרי שבהמשך (ע' 20) כתב בהסתייגות: "יתכן ששמעו מפי... אדמו"ר הזקן, אם כי הלשון "שמענו" עשויה להתפרש גם כשמיעה מפי מי שמעו". שאף שבאופן כללי הדברים נכונים לגבי השימוש בלשון "שמענו", הרי שכאן הנידון הוא גם באיזכור בנוסח: "ושמענו זה כמה פעמים מפה קדשו", "שמענו כמה פעמים מפי הקדושי", שבו ניכרים הדברים ששמעם ישירות ממנו.

אדמו"ר מהר"ש נ"ע. "ואתרוג אי"ה אצלו פעם-אחת ולא בירך עליו כי-אם בעת הלל נטלו". וכבר התפרסם בדומה לזה אודות הנהגת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו (הובא שם בע' רפ).

55. 'אגרות-קודש' שלו כרך א ע' סג.

56. 'רשימת ענינים וסיפורים כתובים ע"י הר"ר ברוך שניאור ז"ל' ע' קכט.

57. סימן תמו סעיף לו. קיצור ההלכה הועתק בשנת תרע"ד ע"י אדמו"ר מהורש"ב, שהוסיף: "נראה כשידוע שלא היה כבוש בציר לבד, או שהיה המליח ס' נגד מקום הכללי" ('יגדיל תורה' נ"ג. חוברת סח ע' טז).

58. הוא 'רי ליב סמילעוויצער', עליו מספר ביב"ר ח"ג ע' 41 [257]. עוד עליו: 'מגדל עז' ע' מ.

59. עליו ביב"ר ח"א ע' 145. בשנת תרי"א עלה מבוברויסק לירושלים. וראה: 'אהלי ליובאוויטש' ג' ד ע' 107-108.

60. ויש להוסיף זאת ל"דברים שנכתבו בשם רבנו" שנאספו בסוף מהדורת תשנ"ד של שו"ת צ"צ.

61. ראה לעיל סוף להערה 5. וראה גם בנסמן שם בהערה, אודות הסיפור על העיכובים שחלו בעת שנלקח אדה"ז למאסרו הראשון, שהביאו היב"ר ע' 57 בהערה, שאחר שכתב: "כך-כתוב בסיפורים הנדפסים יעניין-שם", הוסיף: "והמעשה מפורסמת". סיפור זה נמצא ב'שבחי הרב', ואפשר שהוספתו של היב"ר נצרכה מפני הישנותו של המעשה (ע"י מחבר 'שבחי הרב') בספר 'תולדות עמודי החב"ד' (קעניגסבערג תרל"ו) ע' 46 הערה מב, ושם: "מסורה בפי החסידים... אך באמת אין] אנו צריכים להעמיס נסים רבים במקום שהשכל הבריא מגיד לנו כי הסרדיט שלא היה אף לדרכו וקיבל שוחד עבור היום שנקח מדרכו הוא שבר את העגלה... וכל הדברים כאלו אין להם כל מקור" (וראה דברי היב"ר בהקדמתו, ע' 5, בהתייחסותו לספר זה: "ועוד דברים הרבה נמצא שם שין

אמנם, כאשר היב"ר מזכירו, בין תלמידי אדמו"ר האמצעי, הרי הוא כותב (בחי"ב ע' 33 [213]): "גם נדפס ממנו סי' סיפורים נפלאים⁶⁸ סיפורי-מעשיות מרבותינו הקי' מהם מה שענינו ראו ולא זר, ומהם מה ששמע מפי אנשים נאמנים מאנ"ש, ענינים נפלאים מאד. עיין-שם ותמצא כן נחת".

אך כאשר כתב (בחי"ג ע' 7 [223]) אודות אדמו"ר הצ"צ: "בכלל הראה גדולות ונפלאות בעניני עגונות... מופתים נגלים כידוע ומפורסם" – אין הוא מציין שהפרסום הראשוני למופתים כאלו נעשה לראשונה בי"סיני ("אציע ספורים עגונות אשר ידוע לנו בבירור...").

– אלא שאולי לזאת רמו היב"ר בדברי המשך שלו: "וכל מעשה תקפו ורב גדלו לא יכלון כמה נירות כו", בעוד ובי"סיני נדפסו רק חמשה ספורים כאלו (ובהקדמה: "הגם שיש בפי המון סיפורים רבים ונפלאים, אך אני לא

אחקוק בעטי כ-אם המעט אשר מבורר לי כסולת נקיה").

אמנם יש והיב"ר הזכיר בקצרה סיפורים שמקורם בי"סיני, ונציין כמה מהם:

בהזכירו את הדברים שקיבל אדמו"ר הזקן מתלמיד הבעש"ט, הרהיק ר' יחיאל מיכל מזלוטשוב, כותב היב"ר (ע' 5-6 הערה ז): "ענין מה-שכתוב בסידור בסוף כוונת המקוה, קבל זה מהרהיק ר' מיכל ממעשה שסיפר לו (המעשה ידועה ומפורסמת ואין-כאן-מקומה),

ואל תאמר שהיסוס הראשונים היו טובים מאד כי לא נחכמה שאלה זאת, ואנו רואים שאור הוהיק וכתבי הארויל ואור החסידות נתלה דוקא ברורות האדרונים, ומשה צדקנו שיבוא בביא יתגלה כבוד האחרון שבו הוא נשמות היותר נסוכות. ושענו בשם גדול אחר (ג) שאמר – לאותן שהיו מבטלים דורות האחרונים כו' – ונפכם אשר אמרתם לנו יהיו המה יבוא אל הארץ והמה ירשוה שמשיה צדקנו יבוא דוקא להם כו' :

ועיד הבה ה'י' שכתבנו. הנה זה הוא בודאי מעשה שפן ר"ל בכדי להרבה כחלוקת בישראל תיו. הן אמת שבודאי בכל דור יש צדיק מיוחד שנקרא בשם צדיק הדור. והוא סוד ענין ההתחלקות שבין החסידים שהיה נוסע לצדיק זה והיה נוסע לצדיק אחר וכאוי"א כפי שרש נשמתו וכאוי"א חושב שהצדיק שהוא נוסע אליו הוא הצדיק המיוחד שברור (ג). אבל הבעבור

(ג) ה"ה הסיק ר' חיים אברהם בן רבינו נ"ע: (ג) וכחמה בן ל"ל שכתב לר"ך להחיות את רבו במדרגה סופר נפלה שחן כמותו כי ויש רלו כרוכה ע"ז מדרג'ל כנסתרין מלו שמו של משה דבי ר' יחי' חמרי יטון שמו כ' דבי ר' שילה אלמי שילה שמו כ'. וכן טולס ופרש"י שכתב"ה כ' דורש על שם רבו כו' וסמ"י:

ונסיים בדבר טוב מענין ביאת משיח צדקנו בב"א.

הנה אחר פמ"ה רבינו נ"ע ה"י נכדו ארז"ר בעל צ"צ נ"ע בעיר אחת על חתונה וישבו פ"א החסידים והרבו אחרי שרבינו נסתלק ה' ידוע סתי יבא משיח צדקנו כו' והגיעו הדברים לאוני נכדו ארז"ר בעל צ"צ הנ"ל (שהי' בחרר הסקנו להתר שישבו החסידים) ופתח ארז"ר הדלת ואמר . הנה זה אסר כלום אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב . אבל ישראל צייכים לקיות ולצופה בכל יום כו' . אח"כ אסר ששעתי מרבינו שהיה נ"ע ה"י יכול להמשיך יד"ע בהניק בן יוסו כו' והבעש"ט נ"ע ה"י יכול להמשיך גם כדומם כו' . ואם בן למה לא עשו כן וה"י בא משיח . אלא שלא ה"י עדיין הרצון עליון לזה . וכיון שזה הלוי בחרצו עליון מה הנפיש אם רבינו נסתלק כו' . כשה"י עת רצון שיה"י רצון עליון על ביאתו בודאי יבא . הרחם הוא יוכנו לזה בב"א ז

– ומדובר בסיפור שנדפס בי"סיני (מתחיל: "הנה שמעתי מנאמני רוח אשר פעם אחת דרש [הבעש"ט] לתלמידיו בענין כוונת המקווה, הנדפס כעת בסידור אדמו"ר הזקן...").

כך גם בזוכרו את התקופה, בחיי אדה"ז, בה היה אדמו"ר הצ"צ "בעוני גדול כי מעותיו נאבדו לגמרי", שכתב (ע' 109): "ויש בזה סיפור ארוך בענין אבדן המעות ואכ"מ",

– שגם כאן מדובר בסיפור המפורט בהרחבה בי"סיני (מתחיל: "אספר לכם עוד

מעשה נפלאה אשר כל השומע תצלנה אזניו מחיל ורעד"ה").

ב עוד ובשתי הדוגמאות דלעיל לא בא גוף המעשה בי"ר, הרי שבשתיים דלהלן הוא כן הובא, אלא שלא הוזכר שמקורו בי"סיני:

לגבי טהרת גופו של המגיד ממעזריטש אחר הסתלקותו, מביא היב"ר (ע' 10 הערה ב): "בסיפורים הנדפסים מכבר כתוב שהובילו את הרב-המגיד נ"ע למקוה לטבול ואמר רבינו [הזקן] הנה רז"ל אמרו גדולים צדיקים במיתתן כו' על-כן יניחו את מורינו שיטבול בעצמו, וכן היה שהניחוהו וטבל בעצמו ג' פעמים",

– מהנוסח שהביא נראה כי "בסיפורים הנדפסים" כוונתו לנדפס בתרכ"ד בישבחי הרבי (י"כאשר הורידו את המגיד למקוה אחו הרב את ראשו, ובבואם למקוה אמר הרב: רז"ל אמרו כי גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם, ועל-כן לא לכבוד הוא לפני רבינו כי אנחנו נרכין את ראשו לטבול, כי הוא בעצמו יטבול, והניח הרב את ראשו מידו ואז הרכין המגיד בעצמו את ראשו תחת המים ג' פעמים⁶⁹"),

– אף כי ראוי היה לו לציין כי סיפור זה הביאו גם הר"י מקיידיאן⁷⁰, המעיד כי שמעו מפי אדה"ז בעצמו: "שמענו מפה קדשו של האדמו"ר נ"ע, שבעת שאחז בראש קדשו, ראה בחוש שצדיקים במיתתם קרויים חיים,

המשך בעמוד 47

70. בי"סיני מפורש שהוא נכתב אחר הסתלקות אדמו"ר הצמח-צדק (בשנת תרכ"ו), ומשתיקתו של המחבר אפשר לשער שלא הסיק לראות את הנדפס בישבחי הרבי. השתיקה המדוברת היא הן לגבי סיפור זה, והן לגבי שני סיפורים נוספים: הפרופי נגאל במבוא למהדורתו (עליה לעיל בהערה 67) ע' 19 – שהועתק גם בספרו 'מלקטי הסיפור החסידי', ירושלים תשנ"ו, ע' 62 – השתבש והחליף את שנת הסתלקותו של הצ"צ בזו של אדהא"מ, ולפיכך הוקדמה אצלו האפשרות לכתובת הספר לשנת תקפ"ח. וכשהוא דן בסיפורי י"סיני הנמצאים בחיבורי אחרים, ציין רק (ע' 28 הערה 113; 'מלקטי הסיפור העברי' ע' 76 הערה 110) לסיפור אחד הנמצא בספר שהדפסתו קדמה, והוא הסיפור אודות משרת הבעש"ט מספר הסיפורים, שנדפס (בשנת תרכ"ה, בהוספות ובשנויים) בספר 'עדת צדיקים' (למחבר ישבחי הרב).

על סיפור אחר – סיפור שר"י מקיידיאן מעיד, בתחילתו ובסיומו, ששמעו כמה פעמים מפי אדה"ז בעצמו, והוא אודות בן אלמנה שניצל מהמרה בזכות הרב המגיד – מציין נגאל (שם) שהוא נמצא, בשם "קונטרס אחד", בספר "סדר הדורות החדש" למנחם-מענדל בודק [הוא "סדר הדורות מתלמידי הבעש"ט ז"ל, לעמבערג תרכ"ה – לפני נגאל הייתה מהדורה חסרה מקום ושנת הדפוס, אלא שגם בה מוזכרת בפנים שנת תרכ"ה], שאודותו כותב נגאל ('מלקטי הסיפור העברי' ע' 33).

"בודק יכול היה לכאורה לשאוב... אף מחלק של חיבורי ורדקינסון, אך הוא לא נהג כך. אפשר שהגיעו לידיו – מלבד החומר שבעל-פה – גם כמה וכמה קונטרסים בכתב יד. הביאו סיפור אודות אשה שבנה עמד להמיר דתו, וכבר ישב בין הכמרים, אומר בודק:

– ועל כן נראה, שאף שזכה להיות אצל אדמו"ר הזקן, היה זה רק בצעירותו, ולכן נחשב בין חסידיו אדמו"ר האמצעי.

ומדומא זו ארשה לעצמי להוסיף התייחסות קצרה למהדורה הנ"ל, שלהוציא את המפתחות המפורטים והחלוקה לסימנים, הרי היא לוקה בדברי הסבר מוטעים ופיענוחים משובשים. ודוגמא מנושא בו עסקנו: כשהמהדיר דן בשאלת קבלתו של ר"י מקיידיאן מאדמו"ר הזקן, אין הוא מזכיר שבעי 86 מספר ר"י על אדמו"ר האמצעי: "ובעניי ראיית... שפעם א' היה פלפול עצום בין גדולי הדור, היינו הגאון המפורסם ר' אברהם מקאליסק", ששם בהערה 252 פירש המהדיר שהכוונה לזה ש"עלה לארץ בשנת תקל"ז", והרי לו מפורש שר"י היה במחיצת אדמו"ר הזקן כבר בתקל"ז או קודם לה! – אך האמת יורה דרכו, שר"י לא התכוון לתלמידי המגיד ממעזריטש, ר' אברהם ב"ר אלכסנדר הכהן, שעלה ארצה בתקל"ז, אלא לחסיד אדמו"ר הזקן והאמצעי שנקרא אף הוא ר' אברהם מקאליסק – עליו בייב"ר ע' 150 [וראה יגידול תורה נ"י. חוברת מו ע' קנ-קסט].

גב הספר נאמר על המהדיר שהוא "מבכירי חוקרי הספרות החסידית", אך שיבושה הרבים של מהדורתו – לדוגמא: תקי"ן יעל חי"י מפוענח אצלו (בע' 95 הערה 288). "חולי הנופל" – מעידים עד כמה הוא רחוק מהכרתה.

68. כך גם בקונטרס 'אדמו"ר הצ"צ ותנועת ההשכלה' שם. ובהעתק המזכירות מאגרת י"י מנחם אב תשי"ד (כרך ט ע' רלט): "סיפורים יקרים".

69. בתרל"ז הועתק הסיפור בתולדות עמודי החב"ד ע' 24-25 (בהשמטת י"י פעמים) ובתוספת הערה של המחבר שאליה נתייחס להלן [בחלק הבא].

חסיד אלמוני בוואוסטר

בכ"ח טבת ימלאו שבעים שנה לפטירתו של הגאון החסיד ר' יחיאל דוב שער, משרידי דור דעה, אשר בצעירותו זכה להסתופף בצלו של כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק, ובסוף ימיו התגורר בעיר וואוסטר שבמדינת מסטשוסטס בארצות הברית • לקראת היארצייט השבעים מסר לנו החוקר החסידי הרב מאיר שמחה אברמוביץ את דברי ימי חייו של חסיד אלמוני זה, כפי שהצליח לברר מנכדיו וניניו שיחיו

צעיר מאוד לליובאוויטש, וזכה להסתופף בצילו של כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק. משך תקופה למד בישיבה שהתקיימה אז בליובאוויטש תחת השגחתו של הרה"ק ר' ישראל נח, בנו של הרבי הצמח-צדק (מי שהיה אחר-כך האדמו"ר מניעזין).

לאחר הסתלקות הרבי הצמח-צדק בייג ניסן תרכ"ו, נסע ר' יחיאל דוב אל בניו של הרבי הצמח-צדק – האדמו"ר מקאפוסט, האדמו"ר מליאדי, וכ"ק אדמו"ר מהור"ש מליובאוויטש.

במהלך השנים הבאות למד ר' יחיאל דוב את אמנות השחיטה, ובשנת תרכ"ט קיבל 'הודאה' מהשו"ב של העיירה פאנעדל, ומרי ישראל אשר, השו"ב של העיירה ליאדי. בשנת תרל"א קיבל ר' יחיאל דוב 'קבלה' מהרה"ג ר' אשר מרגליות, רבה של העיירה ראקשיק (ר' יחיאל דוב שער (שעארי)* נולד בערך בשנת ת"ר לאביו הרה"ח ר' שלמה יצחק בעיירה קאבטקי ליד העיירה ראקשיק שבליטא.

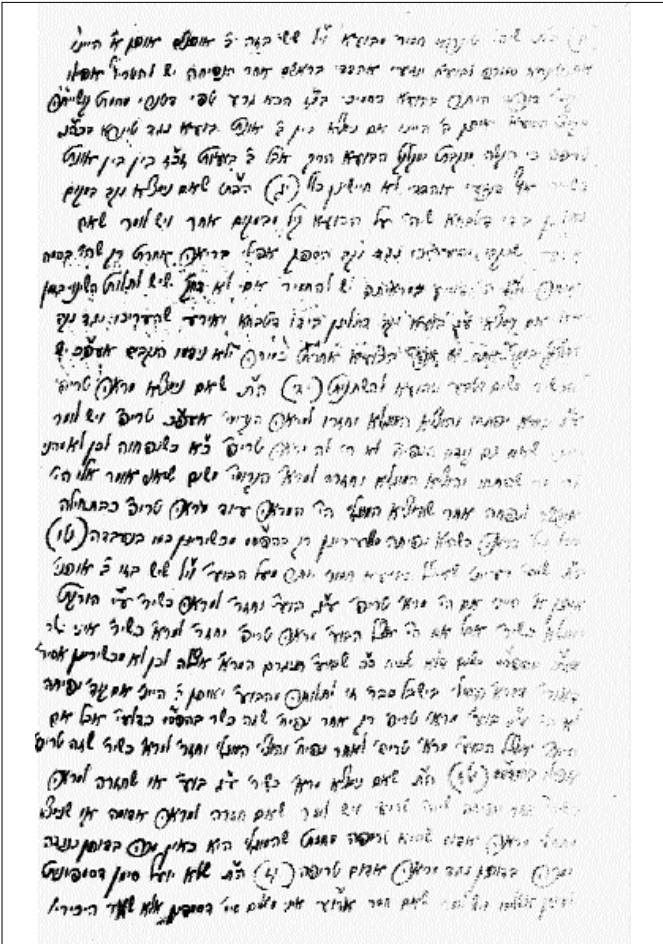
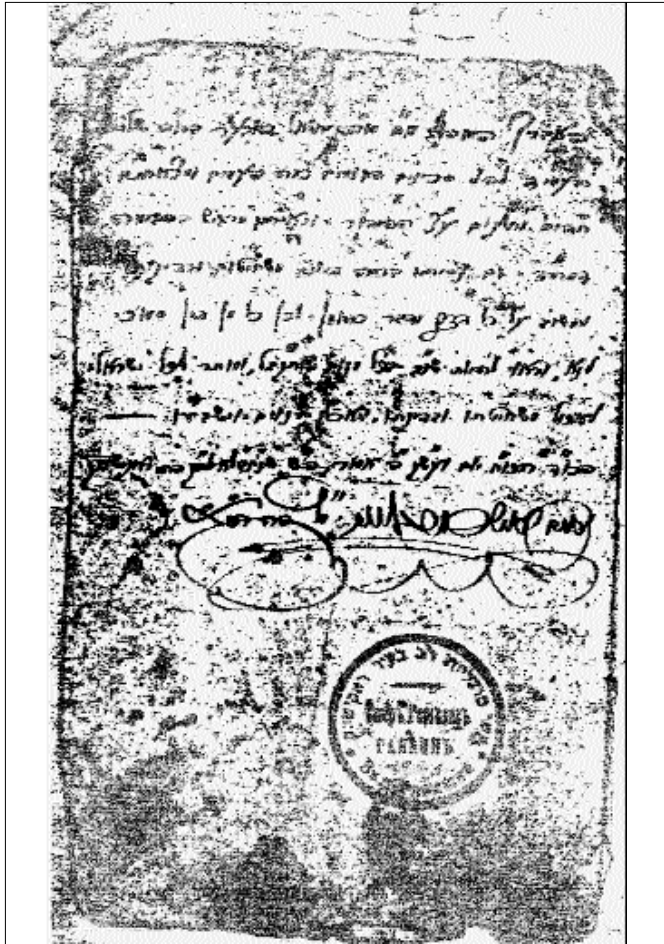
הרה"ח ר' יחיאל דוב שער

לימודים בישיבת

הצמח-צדק בליובאוויטש

כבר בצעירותו נודע ר' יחיאל דוב כמתמיד גדול. הוא שקד על לימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, ונעשה בקי נפלא בכל מקצועות התורה. אחד מנכדיו מספר, שבמסורת המשפחה מקובל שהסבא נסע בגיל

* כך נרשם באגרות קודש של הרבי הריי"צ דלקמן. אך בניו ונכדיו נוהגים לכתוב "שער". ואולי שינו את שם המשפחה בעת ההגירה לארצות הברית.

צילום מכתב ידו של ר' יחיאל דוב, מרשימותיו בהלכות טריפות

'קבלה' שנתן הרה"ג ר' אשר מרגליות לר' יחיאל דוב בשנת תרל"א

אבי לא יכל לעמוד בהוצאה הכספית הגדולה של הדפסת הכתבים, והם חולקו בין בני המשפחה. כיום, אין לי מושג היכן נמצאים הכתבים."

הערכה וכבוד גדול

עוד כותבת נכדתו: "לסבי היה אח שהתגורר בניו-יורק [אולי הוא "הרה"ג ר' שמעון יהודא שער מברוקלין נ.י." הנזכר באגרות קודש של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ חלק ז' ע' עדר, אשר בשנת תשי"ג השתתף וחתם על מחאת הרבי הריי"צ נגד הסוכנות היהודית שהעניקה חינוך חופשי לילדי הפליטים באה"ק. המלביה"ד].

"הנני זוכרת, שפעם נסעתי יחד עם הסבא והסבתא לבקר את דודי זקני בניו-יורק, ומאוד התפעלתי מהכבוד הגדול שהמשפחה בניו-יורק העניקו לסבי. היה להם ביטול עצום כלפיו, וזה מאוד השפיע עלי והותיר בי רושם עמוק.

רבה של הקהילה לא היה בעיר, היה משיב לשאלות ששיגרו אליו.

באותה תקופה נזכר ר' יחיאל דוב באחד ממכתביו של הרב משה שוחט, רבה של העיר פורטלנד שבמדינת מין, שמתארו כ"ידידי הרב המופלג חריף ובקי, הישיש הנעלה כמוהר"ר ר' יחיאל דוב שו"ב".

כתביו בנגלה וחסידות

נכדתו, מרת היידא שער, כותבת אלי במכתב:

"סבי, ר' יחיאל דוב ע"ה, היה איש אלקי, ובמשך כל ימי חייו נהג לכתוב הרבה כתבים בתורת הנגלה ובתורת החסידות. לאחר פטירתו של סבי, רצה אבי ע"ה מאוד להדפיס את כתביו, ושלה את הכתבים לעיונם של גדולי הרבנים. הם מאוד התפעלו מהעומק והבקיאות הנפלאה של הסבא, ואמרו שמלבד החריפות והגאונות שמבצבצת מבין השורות, מצטיינים כתביו בבהירות וסדר נפלא. לפועל,

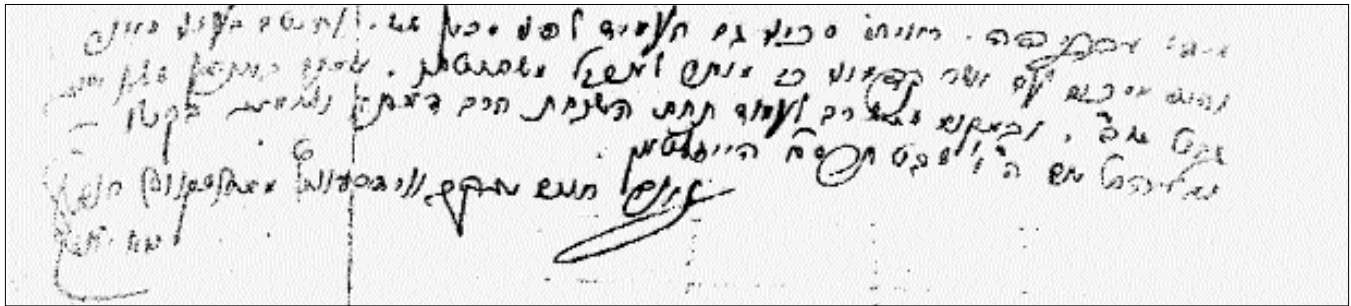
אשר מרגליות היה חמוי של הרה"ח ר' שמואל הלוי לויטין, וגם מהרה"ח ר' בצלאל כץ, מרבניה החסידיים של העיירה ראקשיק.

הנסיעה לארצות הברית

בשנת תרס"ה נסע ר' יחיאל דוב עם בני משפחתו לארצות הברית, וקבע את דירתו בעיר וואוסטר שבמדינת מאסטשוסעט, שם החל לעסוק במלאכת השחיטה.

עם הגיעו לוואוסטר, הצטרף ר' יחיאל דוב לקהילת בית הכנסת "תפארת ישראל – נוסח האריי". מתפללי בית הכנסת, שהיו יהודיים חסידיים בעלי צורה, הכירו מיד בתכונותיו הנעלות ובקיאותו הנפלאה של ר' יחיאל דוב בתורת הנגלה והחסידות, ומינו אותו למגיד שיעור קבוע בבית הכנסת בשיעורי החסידות. כמו כן, בכל שבת קודש היה חוזר על מאמרי החסידות ברבים.

למרות שהיה רב מורה הוראה, נמנע ר' יחיאל דוב מהוראה בפועל. רק בתקופות בהן

‘קבלה’ שנתן הרה"ג ר' חיים יעקב ווידרעוויץ (המו"ל של שו"ת צמח צדק) לר' זלמן שער, בנו של ר' יחיאל דוב, בשנת תרס"ח

הקודם כי העבודה בפועל הוא העיקר, ובמה שחושש אינו צריך לחשוש כלל,

כהא דאמר כ"ק אאזמור"ר הרה"ק צמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע לאחד על יהדות שחפץ לנסוע לארץ ישראל:

כי ארץ ישראל, ארץ הוא רצון, וישראל יש שישים רבוא אותיות לתורה, או איד לייגט אריין דעם רצון אין תורה, זהו ארץ ישראל. ואו מיא איז דארפמען מאכין ארץ ישראל [=כאשר יהודי מכניס את הרצון שלו בתורה, זהו ארץ ישראל. היכן שנמצאים צריך לעשות שם ארץ ישראל].

וכידוע אשר תשובה כזו השיב לאיזה אנשים בנוסחאות שונות, אבל הנושא דכולם הוא אחד. והשי"ת יהיה בעזרו ויאריך ימיהם ושנותיהם בגו"ר ויוכל להתעסק בעבודת הקדש. הדו"ש ומברכו.

כמוכן שלאחר תשובתו הברורה של הרבי הריי"צ, נחה דעתו של ר' יחיאל דוב, והוא המשיך ביתר שאת בעבודתו בוואוסטר, והפעם מתוך מטרה להפוך את המקום לארץ ישראל.

פטירתו

ר' יחיאל דוב נפטר בשם טוב בכ"ח טבת תרצ"ב, בהיות בערך בגיל 92.

על מצבתו נרשם: פ"נ איש מצויין בתורה ועבודה, חסידא ופרישא, בקי בנגלה וגם בנסתר, הרב המופלג ר' יחיאל דוב שו"ב ב"ר שלמה יצחק. נפטר כ"ח טבת תרצ"ב. ת.נ.צ.ב.ה.

השאר אחריו כעשר בנים ובנות, חלקם נשאר בליטא ונספו בשואה, הי"ד; חלקם הגיע עמו לארצות הברית ולמרות הקשיים העצומים בחינוך הילדים בארצות הברית של אותם ימים, הצליח ר' יחיאל דוב להעמיד דור ישרים, וכמה מילדיו היו משמשים בקודש כשוחטים, בעלי תפילה וכדומה.

ל"טוב.

גם בעניני לימוד (שבאמת זהו העיקר) אם האדם לוקח על עצמו דבר זה לעבדו בעבודה מסודרה, הוא פועל ישועות, כי אין הדבר תלוי אלא במעורר ועובד, וברית כרותה לעבודה שאינה חוזרת ריקם.

והשי"ת יאריך ימיו וימי זוגתו תחי', ויהזק בריאותו ובריאותה תי', אשר יוכל להתעסק בעבודת הקודש אשר זכות גדול להתעסק בזה. הדו"ש ומברכו.

רצונו של ר' יחיאל דוב לעלות לארץ הקודש היה גדול מאוד, והוא שיגר מכתב נוסף לרבי הריי"צ, בו פירט את נימוקיו וביקש שוב להתיר לו לעזוב את עבודת הקודש בוואוסטר ולעלות לארץ הקודש.

על כך בא מענה כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ במכתב מכי"ה ניסן תרפ"ט (אג"ק חט"ז ע' קמז).

במענה על שאלתו, הנה כאמור במכתבי

"כשהבעתי את תמיהתי לפני דודי זקני ושאלתי על מה ולמה הכבוד הגדול הזה? השיב לי דודי זקני תשובה שנשארה חקוקה במוחי עד היום הזה: 'איך את חושבת שיהודי צריך להתנהג כאשר משה רבינו בכבודו ובעצמו מגיע לבקר אותנו בביתו? הלא הוא צריך לצאת מכליו לגמרי! עבורי ועבור משפחתי, אחי הגדול הוא כמו משה רבינו! ולכן כולנו תמיד בביטול עצום כלפיו, ועכשיו, כאשר זכיתי שאישיות כזאת באה לבקר בביתינו, האם את חושבת שהיינו צריכים להתנהג אליו באופן אחר?!"

התוכנית לעלות

לארץ הקודש, ומענה

כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

לעת זקנותו, בשנת תרפ"ט רצה ר' יחיאל דוב לעזוב את ארצות הברית, ולחיות את שארית חייו בארץ הקודש. כחסיד חב"ד, ביקש את ברכת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ לתוכניתו.

וזה היה מענה הרבי הריי"צ במכתבו מיום כ"ז טבת תרפ"ט (אג"ק חט"ו ע' שמח):

כבוד הישיש הנכבד וו"ח אי"א מוהר"ר יחיאל דובער ש"י שו"ב

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בשאלתו אם כדאי להחליף עבודה הצדקה שעושה עם בתי אולפנא ועזרת קרובים ש"י שתומך בהם בעבודתו והתעסקותו, על נסיעה לאה"ק ת"ו בשביל ישיבת ארץ ישראל ולעוסק בתורה.

הנה דבר ברור הוא, כי כל ענין הלימוד הוא בשביל המעשה, וכמאמר גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, ועש' לעילא.

ובנסיון, הננו רואים דכאשר בכל עיר ועדה שישנו שם מעורר ומעשה בשביל עניני צדקה והתזקת לומדי תורה, הנה בעזרתו ית' הוא פועל

כי הרגיש שהראש השפיל את-עצמו לתוך המים, והגביה את-עצמו מתוך המים ממש כמו באיש חי. רק הוא אחז בהראש ולא יותר".

בדומה לזה הוא הסיפור שהביא ה'בי"ר (בע' 150) אודות הקפידא שהייתה מאדמו"ר האמצעי על החסיד ר' נחמן מאושאץ, והוא סיפור הנמצא – בשינויים קלים⁷¹ – ב'סיני', שמחברו שמעו מבעל המעשה (ו'וכה סיפר לנו הרב הגדול ר' נחמן מאושאץ...").

ומסיפורים לידיעות:

אודות תלמיד אדמו"ר הזקן שנודע בכינוי 'ר' ליב בטלן', הלא הוא רבה של דינבורג-דווינסק הגאון ר' יהודה ליב זלקינד, כותב ה'בי"ר (ע' 149): "והיה עמיתו ורעו של אדמו"ר בעל ציצ' נייע שלמדו ביחד בימי עלומם" (וכך גם וחי' ע' 3 [219]), זאת כאשר ר"י מקידאן מעיד ב'סיני' ששמע ממנו שהיה רבו של הצ"צ: "הנה פעם אחת הייתי בדינבורג, והייתי אצל הרב הגדול בישראל הנקרא ר' לייב בטלן⁷², וסיפר לי שרבינו הקדוש הנ"ל היה תלמידו בנערותו כמו רבע שנה".

ולעוד ידיעה שהובאה באותו עמוד ב'בי"ר (149) ללא הוראת מקור סמוכה⁷³, הפעם בידון החסיד המפורסם של אדה"ז ר' ישראל

יפה מקופוסט: "פעם-אחת היה בוואלאזין ועכבו הגאון ר' חיים זל"ה עד שבת-קודש, וכבדו מאד, ובקשו לחזור דברי-חסידות של רבינו [הזקן], וחזר בפניהם והוטב בעיניהם מאד",

– שגם זו מקורה בדבריו של ר"י מקידאן, הפעם מתוך קונטרס 'מצרף העבודה'⁷⁴ שנדפס בקעניגסברג בשנת תרי"ח. אלא שקטע זה כבר הביא משם ה'בי"ר בהקדמתו (ע' 10), ושם ציין מקורו.

מידיעות וסיפורים שמקורם בחסיד ר"י מקידאן, נעבור לאיזכורים קצרים של סיפורים שלהם מקורות אחרים:

יש וה'בי"ר כותב בקיצור נמרץ (ע' 6 בהערה, שאדה"ז קיבל את ענין המופתים מר' מיכל מזלוטשוב): "כן סיפר אי מנכדו הרבנים וסיפר לזה עוד מעשה ואין-כאן-מקומו".

ויש והוא מפרט יותר (בע' 92 הערה א, אודות החדר בו הסתלק אדה"ז): "שמענו מעשה נוראה משני אנשים שסרו מדרך ה' לגמרי, ונזדמן שבאו לשם ונכנסו לשם ושם נתחרטו על כל מעשיהם הרעים ונעשו בעלי-תשובה גמורים, והמעשה ארוכה ונפלאה ואכ"מ⁷⁵".

ואודות פטירת וקבורת הר"ר נח, זקנו של

הצ"צ (ע' 116 הערה ג): "ומאחד מהרבנים מנכדי רבינו נייע שמענו בזה מעשה נוראה ואכ"מ⁷⁶".

ואודות ביקורו של הרה"ק ר' שלמה מקארלין אצל אדה"ז בלאזני (ע' 128 הערה ג): "יש אריכות דברים שהיה לו אז עם רבינו מעשה נוראה ומבהילה שאי-אפשר להעלות על הכתב⁷⁷".

ואודות הרה"ק ר' יצחק-אייזיק מהומיל מספר (ע' 136 הערה א): "פעם-אחת היה אצל הרה"ק מרוזין נייע בשליחות מאדמו"ר האמצעי נייע וקירבו הרה"ק מאד. וגם הוא נתפעל מאד מהרה"ק מרוזין (ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ⁷⁸)".

ואודות פטירתו של הרה"ג ר' נחמיה מדוברונא (ע' 138 הערה ב): "בדבר פטירתו יש מעשה נפלאה ואכ"מ".

את החלק הזה בסקירתנו נסיים בענייני משיח, בצילום קטע מהקדמת ה'בי"ר, ואחריו צילום מסיפור בו בחר המחבר לסיים את החלק הראשון של ספרו (הצילומים – לעיל בע' 43).

על המהדורה האידית של ה'בית רבי' ועל מהדורה נוספת שהלכה לאיבוד – בחלק הבא

במהדורת ירושלים תשמ"ח, ואילו במהדורות הקודמות נדפס במשובש: "ר' לייב ביילי". במהדורת נגאל, ע' 138: "ר' לייב ביילי".

73. ולכן ברישמת ענינים וסיפורים כתובים בידי הר"ר ברוך שניאור ז"לי הובא (ע' 10) שבטי כסלו תרע"א סיפר לפני אדמו"ר מהורשי"ב: "אני אמרתי לו בעת הסעודה שכתוב ב'בית רבי'...".

74. ב'בי"ר ח"ב ע' 33 [213]: "גם הביא לדפוס סי מצרף העבודה (הנקרא בשם וויכוחא רבא) והוסיף בו הוספות רבות ועל-כן נקרא על שמו" – וכוונתו שבשער 'סיני' נאמר שהוא "בעהמ"ח [=בעל-המחבר] ספר מצרף העבודה (וויכוחא רבה)". וראה מאמרו של ר"י מונדשיין בחוברת ה של 'עלי ספר' (תמוז תשל"ח) ע' 168 שהמסופר ב'מצרף העבודה' אודות ישיבת וולוז'ין הוא מהוספותיו של ר"י מקידאן (ועוד שם בע' 167 הערה 12 שמוכיח שאינו זהה עם הדיין ר' יעקב מקידאן שהיה בחברון. וכך יש לתקן גם ב'תולדות חב"ד בארץ הקודש' ע' פא).

75. התפרסם בתשכ"ג ב'לשמע אוין' ע' 31 [לד-ה]. ב'מגדל עז' (תשי"מ) ע' קעז-ה הובא שהסיפור רשום בנפס העיר האדו"ץ. הובא גם ב'רישמת דברים' כרך א (תשמ"א) ע' פד-ו.

76. הסיפור נדפס בתשי"ג בספר 'עדן ציון', וראה גם 'מגדל עז' (תשי"מ) ע' רסז-ח ובנסמן שם בהערה 16.

77. על סיפור זה במשנת כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) נייע כתבתי ב'בית משיח' גל' 324 (ג) סיון תשי"א) ע' 53-55.

78. הסיפור התפרסם באלול תרצ"ז בקטע ממכתב כ"ק אדמו"ר (מהוריי"צ) שנדפס ב'קובץ מכתבים' א [המכתב במלואו, מ"ח"ח תרצ"ז, נדפס ב'אגרות-קודש' כרך ד ע' ט-י].

תיקון לחלק הקודם, הערה 29: בקטלוגים שראיתי נרשם כי הערות המלבה"ד שבמהדורות-הצילום נדפסו לראשונה בשנת תשכ"ה. אבל בהערות אלו מפורש (ע' 262): "פסקי דינים . . . ואהע"ז הלכות גטין נדפסו בניו-יורק בשנים האחרונות", ואלו נדפסו בתשל"ז. למס' 9 שם: מהדו"צ, "הוצאת פורל תעשיות בע"מ . . . בני ברק", "הוצאה מיוחדת עבור מרכז זכרון קדושי פולין . . . אשדוד". סיפור נפרד לשלושת החלקים. בסופו ציונים כבמס' 4.

"...ונזכר בקונטרס אחד...". לא עלה בידי לאתר קונטרס זה", – אך להערה זו, בדבר "קונטרסים בכתב יד", אין יסוד, שכן הקונטרס אותו ראה בודק הוא 'שבחי הרבי' (של פרומקין-רודקינסון) שנדפס שנה לפני הדפסת ספרו, ששם מופיע סיפור זה.

גם בסיפור זה שונה הנדפס ב'סיני' מזה שב'שבחי הרבי', ששם מובא, בתור חלק מן הסיפור, שבעת שסיפור אדה"ז, בהתוועדות ליל י"ט כסלו, ארע סיפור נוסף כעין זה, "והבינו כל החסידים כי . . . סיפור המעשה מעבר וכיון להוה". סיפור זה חזר ונדפס בתרל"ו ב'תולדות עמודי החב"ד' ע' 77-75, ושם בהערה נב: "הסיפור הזה שמעתי מאחי זלמן נחום שהוא שמע מאבינו יחיה*", או מודדי הרב הגדול ר"י קאפוסטער**, איני זוכר".

(* אלקסנדר טענדער פרומקין [גם בספרו 'תולדות בעלי שם טוב', קעניגסברג תרל"ז, ע' 36, הוא מזכירו בברכת'חיים, "נ"י", אך בהערה שם כותב כי "בעת הדפסת העלה הוה" הגיעתו הבשורה על פטירתו בירושלים ביום י"ט סיון תרל"ה).

(** עליו כותב שם בע' 15 בהערה: "ר' זלמן קאפוסטער . . . (שנפטר בסבריה תנצב"ה) והוא היה מקובץ גדול וחסידי נכבד, תלמיד אדמו"ר הישיש, ותלמיד מובהק לאדמו"ר משטר'אשעלע, וכל אשר שמעו את שמו יודעים כי חלילה לו לספר מה שלא שמע ולא ידע על בריה".

ויש להשוות זאת למסופר במשנת חב"ד בשנת תרצ"ו – 'לקוטי דבורים', כרך ב ע' 560-569 – על בן האלמנה שניצל מהמרה והגיע אל אדה"ז בליל ג' דחנוכה תקל"ז, זאת אחרי שאדה"ז סיפר על אבדן שניצל מהמרה לאחר שאביו הגיע אל המגיד ממעזריטש בחורף תקכ"ט.

71. ומהם: א. בעוד ובי"י מובא ששרף ביתו "בזמן מועט" לאחר שזולזל באדהאמ"צ, "ותיכף נסע ללאדי, הרי שב'בי"ר' מספר: "אח"כ בשנה זו נתלדל מאד בעסקיו רחמנא-ליצלן. לשנה השנית בא...". ב. ב'סיני' שאמר לו אדהאמ"צ: "אמת שהקפדתי עליך מאד", ואילו ב'בי"ר': "אני לא הקפדתי עליך אז כל-כך".

אגב, ב'סיני' מובא שלמד עם אדהאמ"צ "בעת שהיה ששה עשר", היינו בשנת תק"ן (אדהאמ"צ נולד בשנת תקל"ד), וממשיך: "ואח"כ נסע לביתו . . . ואחר זמן שלש שנים נסע ליצלן. לשנה השנית בא...". ויתיכף נסע ללאדי, וכך גם ב'בי"ר': "פעם-אחת בא ללאדי", ולפי הנ"ל, שהיה זה בשנת תקנ"ג, צריך-להיות: "ללאדי", כי ללאדי עבר אדה"ז רק בתקס"א.

72. ראה מבוא לשו"ת 'זכר יהודה' (מכון "אהלי שם", תנש"א) ע' 6 הערה 9, שכן נדפס